

Zádor Pál: Generációk sorsáért...

Generációk sorsáért folyik a harc, a négy világtáj mindegyikének nekifeszül egy-egy frontja és a harc nagyszerű, mert a nép – az minden államban a maga szebb jövője reményében vérzik. De ezek mögött a harcterek mögött, a hadviselő országok belsejében is folyik egy harc, a határokon és határokon túl megvívottnál nem kevésbe nagyszerű és a határokon megvívottnál emberibb: ez a másik harc azért a magasztos célért folyik, hogy – amikor a harcterek örömrivalgása, haláljaja elcsendesül – sokan, mennél többen legyenek, akik élnek, akik, ha győzelem lesz, szebb életet élhessenek és hogy ha a küzdelem eldöntetlen maradna, a sok elpusztult népenergia helyén a harcterek küzdelmeinek eredményét *új, ép energiák, békemunkával* korrigálhassák.

Ez a küzdelem az otthonmaradtak és a hazajövő küzdők bővebb élelméért, egészségesebb lakóhelyéért, jobb egészségéért: az életerőnkért folyik; ebben a küzdelemben azé a félé a győzelem, amelyben a szociálpolitikai megértés – és következőképp a szociális célokért való áldozatkészség – a nagyobb.

Ennek a tudatában küzd a front *mögötti* Németország a gyermekágyi láz, az anyák és a csecsemők, a gyermekek és a szervezetük gyöngesége miatt otthonmaradt férfiak hiányos táplálkozása, mint megannyi belső ellenség ellen; ennek a tudatában üzentek ott hadat a minden népek ősi ellenségének, – amely a háború alatt, mint egy semleges hatalom, – minden néppel sikerrel ápolja és ki is terjesztette érintkezését: a németektől a tuberkulózis is hadüzenetet kapott.

A német Vöröskereszt hadi népjóléti bizottságának egy Koch dr., Kirchner dr. és Kaufmann, Birodalmi Biztosítási Hivatali elnök vezetése alatt működő tuberkulózis-bizottsága adta ki egy

felhívásban a jelszót, hogy a tüdővész ellen a háború alatt is minden területen fel kell venni a harcot.

... És a harcot fölvtették. És amíg künn a Kárpátokban és a Dardanella-szorosokban, és az Argonneokban és a Champagne ban harcolnak a jövő nagyobb, gazdagabb, hatalmasabb Németországaért, otthon a «dienstuntauglichokkal» és az asszonyokkal folytatják a németek a másik háborút, – amelyekben csakoly imponáló az erejük, mint a külső harcterületeken, de amelyért gyűlölik bizonyára nincsenek, csak irigylők. A másik háborúnak az a magasztos, az a mélyen emberi célja van, hogy amíg az elsőnek eldöntéséért odakünn annyi értékes emberélet áldozódik és pusztul, odahaza legalább az első hetek megélhetési gondjaitól függetlenül szülhessék és táplálhassák a német anyák azokat a németeket, akik az elpusztultak helyét betöltésük és hogy táplálékuk, megfizethető, megvásárolható táplálékuk legyen azoknak, akik már élnek, de mert gyöngék, vagy mert asszonyok, otthon maradtak, és hogy az élet számára megtartsák az egészségeket és hogy megmentsék a betegeiket.

Aki nem tudta, nem tudja, mit tett, mit áldozott ez a szervezésre, kollektív gondolkodásra, cselekvésre csodálatosan rátermett nemzet a béke éveiben a nép egészségéért, annak a háborús év lázas munkáját látva, azt kell hinnie, hogy itt egy nemzet azért adja szülő nőinek a gyermekágyi segílyt, a szoptatási jutalmat, azért szervezkedik hirtelenében a gyermekvédelemre, a fiatakorúak védelmére, az alkoholizmus és a tuberkulózis legyőzésére, mert mulasztások terhelik a nemzeti lelkiismeretet. Pedig ott, abban az országban, amely most ezeket a lázas erőfeszítéseket produkálja, a betegség, a megrokkulás és a halál elleni küzdelem 30 éve folyik, szinte szünetlen. Pedig az az ország idejében megcsinálta a betegségi, a baleset elleni, az aggsági és a rokkantsági biztosítást, sőt részben a munkanélküliek biztosítását, értékes kezdeteit bontakoztatta az anyasági biztosításnak is, és a társadalmi biztosítás e különböző rendszereibe 59 millió lakosát vonta már be. Az az ország* évente 1.300,000 embernek 225 millió márka rokkantsági járadékot, 1.200,000 baleseti járadékot megcsökkent, vagy elvesztett munkaerejéért 180 millió kártalanítást ad és a szociális biztosítás ottani harminc éve során ilyen célokra 11 milliárdot kioltott.

* Witowskinak, a Reichsversicherungsamt igazgatójának a Deutsche Vereinigung für Krüppelfürsorge 1915. febr. 8-iki ülésében történt felszólalásának adatai.

Az az ország a béke idejében volt úgy felkészülve nagy erőpróbájára, hogy – mint arra Schwiening dr. főtörzsorvos büszkén hivatkozhatott* – 10 nappal a mozgósítás után 100,000 ágygyal, s egészen rövid időn belül újabb 100,000 fölszerelt ágygyal várhatta nagy küzdelmének sebesültjeit és betegeit. És végül abban az államban minden lehetséges és célszerű intézkedés megtörtént annak a biztosítására is, hogy a tuberkulózis az ő népét el ne pusztítsa. 149 tüdőgyógyítóintézet a felnőttek, 32 a gyermekek részére, 1849 tüdőbeteg gondozó, 115 erdei üdülőttelep ... mindmegannyi hatalmas védőbástya a vészes népbetegség rombolásai ellen – és ő szerintük mégsem lehet fegyverszünete a tuberkulózis elleni harcnak, akkor se, ha másutt is gyűlnek az ellenségek...

... A német állam gyermekágyi segélyt nyújt minden hadbavonult feleségének, akinek jövedelme a férjével együtt alulmarad a 2500 márkán, és a segélyt kiadja a hadbavonult törvénytelen gyermeke anyjának is... a magyar állam e téren a háború alatt ezzel a cselekedettel semmilyen cselekedetet sem állíthat szembe, viszont azonban 640,000 újszülöttből nálunk 140,000 az egyéves kort sem éli meg.

Németországban a biztosítás teherviselői 11 milliárdot költöttek a szociális biztosítások megteremtésére és kiépítésére és egy Branchart kormánytanácsos** és egy dr. Fr. Zahn, a müncheni egyet, professzora*** állapítja meg, hogy a költségek – 11 milliárd! – a nemzetgazdaság «szükséges, megtérülő és nagyon kifizetődő» költségeinek bizonyultak...: nálunk az állam alamizsnával támogatja kevéságú szociális biztosításunkat, s – ha a jelek nem csaltak – közvetlenül a háború előtt ezt az alamizsnát is megtakarítandónak látta már...

Az agráriusok a német törvényhozásnak sem hamupipőkéi. Ám Németország 1915. február hó 1-én minden kenyérgabonára az állami egyedárúságot léptette életbe... és ezen a téren, – hogy Sztérényi József idevágó szavaival éljek, – a háborúnak nem is volt nálunk szociálpolitikája.†

* U. azon az ülésen történt a felszólalása, mint a Witowskié.

** Branchart cikke a „Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft” 1914. évi 4. füzetében.

*** Zahn könyve: Die Sozialversicherung und der jetzige Krieg. Schweitzer kiadása. 116 oldal.

† Sztérényi: A háború szociálpolitikája. Munkásügyi Szemle 1915. 5. sz. 107. old.

És most mindennek tetejébe – németek hangsúlyozzák – a tuberkulózisveszedelem fenyeget... azzal kell szembe szállunk. És erre a küzdelemre is, sajnos, kevés a védőművünk, gyér a mi fegyverzetünk.

Mert mi is az, ami a háborúban a tuberkulózis-veszedelmet úgy megnöveli? Az életviszonyok megnehezülése, a kereseti viszonyok kedvezőtlené alakulása, az élelmiszerek béke idején el sem képzelhető mértékű megdrágulása, fontos élelmiszereknek táplálkozásunkból való teljes kimaradása: mindmennyi súlyos ok, mely eredménykép a betegségekkel szemben való kisebb ellentállóképességet szüli. Szüli minden hadviselő országban, és pedig annál inkább, mennél kevesebb hatásos intézkedés történt a drágulás ellen a fontos élelmiszereknek táplálkozásunkból való elvonása ellen.

Az ellentállóképesség csökkenését ez az állapot okozza, amely oly stratégiai helyzetet teremt, melyben a tuberkulózis az ur... És a tuberkulózis a kaszárnnyában és a harctéren is megjelenik persze. Dr. Arthur Mayer mondja el a «Münchener Medizinische Wochenschrift»-ben, hogy vannak ott katonák, akik a tuberkulózisból már kigyógyultak volt és akiknél a baj nyíltan még nem lépett föl. «A háború fáradalmai» – mondja dr. Mayer – «éhezés, kimerülés, izgalmak, nélkülözések, átfázások, az időjárás viszontagságai, s aztán a sebek és a sérülések ezeknél a rejtett, vagy látszólag gyógyult tuberkulózist nyílt kitérésig juttatják.» És a polgári lakosságban is terjedni fog a tuberkulózis» – mondja végül a német szakértő, – «a megélhetési viszonyok megnehezülése folytán a háború alatt és – a háború után is. A hazatérő tuberkulótikus katonák pedig a fertőzés forrásait sokasítani s a tuberkulótikusok számát általában növelni fogják.»

Kell, hogy ezeken a szakértői megállapításokon elgondolkozzunk és kell, hogy rámutassunk a ragály más terjesztőire, a szegény hadifoglyokra is, akik közül – ugyancsak szakértők szerint – sok ezredben 65% a tuberkulótikus. Ezekben a hadifoglyokban látják és várják az olcsó, a megkötött szabadságú munkaerőt szerte Európában nagybirtokosok, bányatulajdonosok, utépitettők és ipari nagyüzemek is.

Katonáink, szövetségeseink és ellenségeink katonái, s végül jó magunk, ma itthonlétők megcsökkent ellentállóképességgel állunk az új, a most veszélyesebb tuberkulózisveszedelemmel szemben. A hadvezetőségnek, a polgári igazgatásnak és a szervezendő társadalomnak érdeke és kötelessége, hogy megtegyen min-

dent, igazán mindent, ami a baj megelőzésére bármikép is alkalmas lehet. Tuberkulotikus katonát csak zárt szanatóriumokban való gyógyítás és gondozás után bocsássanak közénk és az övéik közé, beteg hadifoglyainkat pedig szintén zárt helyen gyógyítsák és munkába állani ne engedjék őket. És végül – *last not least* – tegyenek bennünket és asszonyainkat és gyermekeinket ellentállóképessé a veszedelemmel szemben. . . . vessenek gátat az *élelemdrágulásnak* és háriítsák el – az *élelemhiányt*. Mert amikor Németország a háború 10-ik hónapjában a maximális árak leszállításáig ért el, mi, agrárország népe oda értünk, hogy nálunk a dolgozók s azok családjai sem ehetnek már: a tuberkulózis halálos öleléséből pedig csak – *táplálkozó* emberek menthetőek meg ...

Szakértők mondják. *Német szakértők..*

És szintén szakfőriak, még csak nem is szocialista, hanem liberális német szakfőriak állapítják meg, hogy a németiség most világszerte bámult erő kifejtésének, lendületének az alapja, az oka és a magyarázata: a szociálpolitika. Az a szociálpolitika, – amelynek ott is sok a sokallója, de amely ott mégis haaiminc éve eleven valóság... a szociálpolitika, amelynek nálunk máig is csak båtortalan kezdetei vannak.

Akik azt akarják hát, hogy Magyarország a háború után is legyen, hogy erősödjék és hogy szebb legyen, azoknak a tömegek egészségének és munkaerejének, a tömegek megélhetésének és szaporodásánál *komoly* védelmét is *akarniok, követelniük kell*.

Ez szociálpolitikai program... *de bevált nemzeti programnak is . . .*

Katona Béla: A háborús év szociálpolitikája.

Ha szociális viszonyainkat a lefolyt év elején kissé magasabb nézőpontból figyeljük, akkor be kell vallani, hogy a lehangelő tünetek egész sokaságával találkozunk. Egyrészt a már évek hosszú sora óta húzódó politikai viszályok rendkívüli kiélesedése és másrészt pedig két esztendőn át tartó súlyos gazdasági állapot nyomasztó bajai jellemezték a helyzetet. Ilyen körülmények között megérthető, ha alig volt olyan kereseti vagy foglalkozási ágazat, ahol ne a legkeserűbb panaszok hangzottak volna el.

A nyomasztó helyzet természetesen leginkább a fix fizetésből élő tisztviselőkre és a bér munkásokra nehezedett. A fizetések és bérek emelése azonban alig leküzdhető akadályokba ütközött, mert az általános gazdasági pangás lényegesen csökkentette a vállalatok jövedelmeit is.

Az előző évről áthúzódott depresszió leginkább az ipari munkásokat sújtotta, s különösen a munkanélküliek száma volt elriasztó. A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete január elején tartott ülésében már elhatározta, hogy e nagyfontosságú kérdés kielégítő kezelésére és megoldására nézve körlevelet intéz a városokhoz. Hangsúlyozta ebben az egyesület azt az elvi álláspontját, amely szerint a munkanélküliség, mint országos baj orvoslására egyöntetű országos és megelőző munkanélküliségi politikát kell folytatni, amelynek a közmunkapolitika, a munkaközvetítés és a munkanélküliség esetére való biztosítás az alapja. Az akkori válságra való tekintettel két eszközt ajánlott: A közmunkáknak sürgős összeírását és a szükséges áldozatokkal is előteremtendő eszközökkel való keresztülvitelét, mert az nemcsak a munkásságnak, de a városok ipari és kereskedelmi lakosságának sürgős érdeke. Minthogy pedig a munkanélküliek nagy részét pedig a tél folyamán szakbavágó munkákkal foglalkoztatni nem lehet, az egyesület azt javasolta, hogy a városok szavazzanak meg a városban levő munkanélküliek számára oly

összegeket, mely lehetővé teszi, hogy azokat legalább januártól március végéig átlag 6 korona heti segélyvel lehessen támogatni. Mindezekre nézve természetesen tüzetes útbaigazítást is adott. Megállapította egyébként az egyesület, hogy az utóbbi időben a munkaidő csökkentésével igyekeznek a gyárak a munkálszámot fentartani.

E kezdeményezés alapján több vidéki város követte a tancsot, azonban igen sok helyen kevés foganatja volt, mert az összeírásnál egy igen fontos körülményre nem gondoltak. Arra t. i., hogy ha hivatalosan állapítják meg a munkanélküliek számát, akkor ezek közül az idegen illetőségűeket eltávolítják a hatóságok. Ezt a munkások is tudván, a szakszervezet számlálásán mint munkanélküliek, de az esetleges ellenőrző hatósági számlálásnál mint munkában állók szerepeltek. Ilyenformán a két számlálás rendkívüli nagy különbséget tüntetett fel, s miután egyes városok leginkább a hatósági vizsgálait adatait vették alapul, oly csekély összegeket állapítottak meg, amelyek egy pillanatig sem voltak komolyan vehetők. De nem lehetett nagyobb jelentőséget tulajdonítani számos helyen ennek az akciónak azért sem, mert a segélyezés úgyszólván teljesen a munkásszervezetek kirekesztésével történt.

A felhívásnak mindenesetre volt annyi eredménye, hogy az állam két ízben százezer koronát, a főváros ötvenezer koronát s több vidéki város kisebb összegeket osztottak ki segélyképen a munkanélküliek között, még pedig a kiosztásnak azon végrehajtási szabályzata alapján, melyet a főváros szociálpolitikai ügyosztálya dolgozott ki. Minthogy pedig szükséges volt a segélyezés mérvének megállapítására alapot teremteni, a fővárosban megszámlálták a munkanélkülieket. Ezt a feladatot a szociálpolitikai ügyosztály március hó 22-én és 23-án nagy apparátussal hajtott végre. A fővárost 4500 körzetre osztották s a szakszervezetek kiküldöttjeiből és a fővárosi tisztviselőkből alakult a hatezer tagú számláló bizottság. Minden körzetre húsz számláló biztos jutott, akik sorra járták az egyes házakat, lakásokat. Az egyes bizottságok mintegy 25-100 lakást látogattak meg. Minden munkátalan nevét, adatait stb. számláló-cédulára vezették s a körzethez tartozó községi iskolába vitték, ahol külön bizottság lajstromba vette az adatokat. A munka eredménye az volt, hogy a fővárosban 22,940, a környéken pedig 6903 munkanélkülit találtak, köztük sok esetben olyanokat, akiknek már 6-8 hónap óta nem volt munkájuk.

A kormány nem állapodott meg a pénzadománynál, miután kétségtelen volt, hogy a bajt csak nagyobb beruházásokkal lehet gyökeresen orvosolni. Harkányi János báró kereskedelmi miniszter már az év elején utasította az államépítészeti hivatalokat, hogy a kilátásba vett és költségvetésileg fedezettel bíró munkákat és beruházásokat, melyeket még nem teljesítettek, haladéktalanul adják ki. Azonban a minisztertanács is foglalkozott április elején e kérdéssel, melynek a költségvetés összeállítására is jelentékeny befolyása volt. A minisztertanács ekkor elhatározta, hogy az egyes kormányzati ágaknál szükséges beruházási munkák elvégzését a legsürgősebben elrendeli.

A munkásmozgalmakat illetőleg megállapítható, hogy az összmozgalmak száma 278, még pedig munkabeszüntetés nélküli mozgalom 103 volt 9337 résztvevővel, sztrájk 133 volt 11,862 résztvevővel. A kizárással végződött mozgalmak száma 1913-ban 42 volt 8086 résztvevővel. Különösen nagy emelkedést mutat az előző évekhez képest a kizárt munkások száma. A bérmozgalomban érdekelt munkások száma 26,992 férfi és 2293 nő volt. A rossz gazdasági viszonyok dacára 88 esetben kötöttek kollektív szerződést, amely szerződéseket 17.923 munkás vagy munkásnő élvezi. E mozgalmak eredménye a következő volt: Békés mozgalmak alkalmával nyert munkarövidítést 2333 munkás (9061 órát összesen); sztrájkjal 745 munkás vívott ki munkaidő-rövidítést (összesen 2059 órát). Összesen 4098 munkás ért el a múlt év folyamán heti 14.180 óra munkaidő-rövidítést; vagyis naponként átlag 34.6 perccel rövidítették meg a munkaidőt. Béremelést békés utón 4615 munkás nyert (12,119.30 koronát), sztrájkjal 3463 munkás (8907.90 koronát), kizárással 375 munkás (611.40 koronát). Összesen 8453 munkás hetenként 21,638.60 korona béremelést nyert, ami egy-egy munkásnál átlag 102.39 korona évi béremelést jelent.

Meg kell azonban állapítani, hogy mind nagyobb teret nyer az a felfogás, hogy a munkaadónak is mellőzhetlen kötelezettségei vannak munkásai szociális igényeinek kielégítésére. Ennek egyik igen érdekes tünete az, hogy egyre szélesebb körben érzik úgy a mezőgazdasági, mint az ipari termelésben a munkásházak létesítésének szükségét. Mindkét irányú kezdeményezést az állam jelentékeny kedvezményekkel igyekszik megkönnyíteni. Nevezetesen, ha valamely törvényhatóság vagy község gazdasági munkásházak létesítése céljából gazdasági munkásoknak ingatlant ad el, vagy az építéshez kölcsönt nyújt, vagy kész mun-

kásházakat ad el, vagy az építéshez kölcsönt nyújt, vagy kész munkásházakat ad el, vagy ad bérbe, a földművelésügyi miniszter az államkincstár terhére díjtalanul elkészítteti a szükséges felméréseket, felosztási vázlatokat, terveket, a szerződések és egyéb okmányok terveit, az államkincstár terhére évenként 500,000 koronáig az építtető törvényhatóság vagy község irányában a munkások helyett, ezek javára kötelezettséget vállal, a vételárt illetőleg a kölcsön után járó évi tőke és kamattörlesztési részletek meghatározott hányadának legfeljebb 100 féléven át, illetőleg az évi bérösszeg meghatározott hányadának legfeljebb 30 éven át való megfizetésére. További kedvezmény, hogy az ingatlan megszerzésével és az építkezéssel kapcsolatos összes jogügyletek bélyeg- és illetékmentesek, hogy az állami támogatással létesült gazdasági munkásházak teljes adómentessége 20 évre felemelhető, s végül, hogy az ily házak építéséhez szükséges építési anyagokat az államvasúton vagy kamatbiztosítást élvező vasutakon önköltségi áron szállítják.

Hasonlóképen egyre nagyobb teret nyer az ipari munkásházépítkezés, melyet részint maguk az iparvállalatok, részint a városok hajtanak végre, szintén állami támogatással. Így az Országos Ipartanács a lefolyt évben az aradi iparvállalatok által létesítendő munkásházépítő szövetkezet céljaira szavazott meg jelentékeny államsegélyt. Itt 300 munkás lakóházat építenek 1.8 millió korona befektetéssel. Ugyancsak államsegélyt szavaztak meg Pécs városnak, mely félmillió korona költséggel 116 munkáslakás építését határozta el. A tanács az építési tőke egyharmadát szavazta meg segély gyanánt.

Azon intézményeink között, melyek a lakosság legszélesebb rétegeinek jólétét, illetve egészségügyét szolgálják, legfontosabbak az ipari betegsegélyező pénztárak és az Országos gazdasági munkáspénztár. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy nincs Magyarországon oly intézmény, mint melyet annyiszor és oly hevesen támadtak volna, mint a baleseti és betegsegélyező pénztárakat. A munkaadó az elviselhetetlen terhekről és meg nem szűnő zaklatásokról, a munkások pedig a ki nem elégítő segélyezésről és kezelésről panaszkodnak. A pénztárak vezetőségei és maga a tisztikar is a legnagyobb buzgósággal igyekeznek a tapasztalt bajokon segíteni, ámde kétségtelennek látszik, hogy ezek csakis gyökeres reformmal küszöbölhetők ki.

Az elkeseredett és viharos panaszok már az előző évek-

ben is oly mértékben növekedtek, hogy a kormány végre is kénytelen volt behatóan foglalkozni a gyökeres javítás előkészítésével. A kérdéssel úgy a miniszterelnök, mint maga a kereskedelmi miniszter ismételten foglalkoztak, s kijelentették, hogy a reform megvalósítását a legsürgősebb kormányfeladatok közé sorolják.

E szándékot csak megerősíthette a lefolyt év január elején 57 városban tartott s a fővárosban is lefolyt iparosgyűlés, a midőn megállapították, hogy a munkásbiztosításnál a magyar iparosokra eső teher 50 százalékkal több a német és 85 százalékkal több az osztrák iparosokat sújtó terheknek. A gyűléseken elfogadott határozati javaslatok szerint a munkaadók kívánják az egész munkásbiztosító intézménynek állami kezelésbe vételét, vagy ha ez nem volna lehetséges, a hozzájárulási költségek csökkentését. Kívánják továbbá az állami hozzájárulásnak jelentékeny felemelését s végül, hogy a két központi, illetve felügyeleti szervezet surlódásának megszüntetése céljából az Országos pénztár szüntettessék meg.

A mezőgazdasági munkások és cselédek részére felállított országos pénztárnál, a gazdasági gépeknél alkalmazott munkásokat kivéve, csak fakultatív biztosítási kötelezettség áll fenn. Ez természetesen korántsem megfelelő és alkalmas alap arra, hogy a pénztár kellően fejlődjék. Ha ezen intézmény, az Országos gazdasági munkáspénztár állapotát és fejlődését tekintjük, ez kétséget kizáróan megállapítható.

Közbevetőleg felemlítem, hogy a háború kitörése a munkásbiztosító pénztárakra nézve igen kedvezőtlen visszahatással járt, amit jellemzően világított meg az állami munkásbiztosítási hivatalnak erre vonatkozó kimutatása. A legtöbb pénztár taglétszámának csökkenése nem volt ugyan kipuhatható, mert a munkaadók nagyrésze maga is bevonult s így nem volt módjukban a be- és kijelentést eszközölni, de a rendelkezésre álló adatok alapján a pénztárak közül azoknak, amelyek az adatokat közölték, összes taglétszáma 406,492 volt a mozgósítás időpontjában. Ez a szám november 1-re 129,145-re szállt le, vagyis a taglétszám csökkenése 277.347 volt. Másrészt figyelembe veendő még az is, hogy a bevonult tisztviselők nagy száma folytán az adminisztrációnál is gyakran alig leküzdhető zavarok támadtak.

Mindenesetre meg kell azonban állapítanom, hogy a háború kitörése nyomán általában véve csodálatos megnyugvás volt ész-

lelhető. Igaz viszont, hogy ezzel szemben úgy az állami, mint a közigazgatási hatóságok a legmesszebbmenő intézkedésekkel igyekeztek a nehéz viszonyokon célszerű rendelkezések és ahol szükség volt, anyagi támogatás által enyhíteni. A termelés és fogyasztás érdekében tett intézkedéseket az illető fejezetekben már részletesen ismertettem, s így itt főleg azokra kívánok kiterjeszkedni, amelyek az eddig vázolt eseményekbe nem voltak beilleszthetők. Ha a háború után beállott helyzetet a szociális viszonyok szempontjából általánosságban mérlegeljük, akkor első sorban egy valósággal elvi magaslatra emelkedő megfigyelést tehetünk. Azt nevezetesen, hogy az első hetek vagy pár hónap riadt tájékozatlanságát leszámítva, lassankint úgy alakult ki a helyzet, hogy nyugodt bizakodással tekintünk a harcterek felé, s ez alatt pedig nagy erővel és fokozott energiával folyik itthon is a küzdelem a gazdasági élet egyensúlyának fentartásáért. Nem a beletörődés, vagy megszokás ez, hanem az életösztön elemi erejű érvényesülése, amely egyaránt nyilvánul a harctéren a fegyverek diadaláért s itthon pedig mindenkinek a saját egzisztenciájáért.

Es ez a harc itthon sem könnyű. Az életviszonyok rendkívüli drágasága alig elviselhető terhet jelent, különösen azon foglalkozási vagy kereseti ágaknál, ahol számolt garasból kell megélni. A legszembetűnőbb az élelmiszerek és a nélkülözhetetlen szükségleti cikkek drágulása, melyet csupán az enyhített számbavehetőleg, hogy a drágaság emelkedésének mértékével párhuzamosan igen energikus állami és hatósági intézkedések történtek. Némely intézkedés persze – amelyekről az előző fejezetekben részletesen szóltam, – már olyan helyzetet talált, mely szöles rétegek károsítása nélkül nem volt gyökeresen megváltoztatható. Ez nemcsak a készleteknek az országban való megtartására vagy behozatalára, hanem arra is bénítólag hatott, hogy az árak a fogyasztás szempontjából kedvezően alakuljanak.

Ezzel szemben nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a kereseti viszonyok rendkívül megjavultak. Még a fix fizetésből élők legnagyobb része is – különösen azok, akik mint tiszték teljesítenek szolgálatot, – itt kapott fizetésükön kívül még rendes jövedelmüktől sem estek el, mert ezt eleinte egészen, később némileg redukálva, legnagyobbbrészt továbbra is folyósították a munkaadók. A termelési és kereskedelmi ágazatok egész sora hatalmas konjunktúra anyagi előnyeit élvezte, a munkások pedig, sőt még a napszámosok is akkora béreket

kaptak, amelyek némely esetben fantasztikusaknak voltak nevezhetők.

Az állami intézkedések között kétségkívül legfontosabb volt az, amelyet a mozgósítás esetén bevonultak gyámolt nélküli családjainak segélyezését szabályozó 1882. évi XI. t.-c. alapján tett, s amelyet a november végén tartott országgyűlés hozzájárulása után a lehető legliberálisabb szempontokból módosított. Ezen intézkedések alapján oly bőségesen gondoskodtak a szóbanforgó családokról, hogy országszerte a legteljesebb megelégedést lehetett tapasztalni, ami nem kis mértékben biztosította a közmegnyugvást, de egyúttal azt is, hogy a harctéren küzdő családfeje ne aggódjék hozzátartozóinak sorsán.

Az ország társadalmi és gazdasági életének szemmel tartása és megfelelő intézkedéseknek idejében való foganatosítása céljából közreműködött a kormány az Országos hadsegélyező bizottság megalapításában, mely különböző fő- és albizottságokban vitatta meg a felmerült kérdések legcélszerűbb megoldásának módjait. A városok, s köztük első sorban a főváros, népségítő irodákat szerveztek, melyek nemcsak tanácsosal, hanem ha szükség volt rá, megfelelő anyagi támogatással is ellátták a hozzáfutókat. A legőszintébb elismeréssel kell megemlékeznünk még egy intézményről, melyet a háborús bajok enyhítésének nemes szándéka hozott létre. Ez az Augusztus gyorssegélyalap, mely bámulatraméltó agilitással s különösen a magyar nők áldozatkészségének segélyével, sok gondterhes homlok redőit simította el és sok könnyet törült le. E hatalmas organizáció, – melynek megteremtésében és vezetésében ugyancsak egy kiváló nőnek, Lónyay Sándornénak jutott oroszlánrész, – nemcsak pénzzel és természetbeni adományokkal támogatta a bevonultak családjait, hanem a foglalkoztató-műhelyek egész hálózatát teremtette meg, ahol ezek munkával tudtak maguknak tisztességet és nyereséget biztosítani.

Természetesen azok az alkalmazottak, akik oly kereskedelmi vagy termelési ágazatban voltak foglalkoztatva, amelyek a háború folytán kedvezőtlen helyzetbe kerültek s így tehát alkalmazottaikat vagy elbocsátották, vagy számukat csökkentették, igen súlyos viszonyok közé kerültek. Az ilyen állás nélküli alkalmazottak támogatására az érdekképviselők kuratóriumot alkottak s több százezer korona tőkét gyűjtöttek, melyet az állam és a főváros is jelentékenyebb összeggel gyarapított. Az alkalmazottak érdekeinek védelmében különösen a Magántisztviselők Országos

Egyesülete fejtett ki nagyarányú munkásságot s főleg az első időben, midőn az elbocsátások sűrűn voltak napirenden, ez ellen nemcsak energikusan tiltakozott, hanem beadványokkal is fordult a különböző minisztériumokhoz, valamint a fővároshoz, s ezek közbenjárását kérte elsősorban, azoknál a vállalatoknál, melyek akár az állammal, akár a várossal üzleti összeköttetésben állanak. Ilyen közbenjárást más irányban is kért, s egyúttal a társadalmat is retorzióra hívta fel olyan cégek ellen, melyek különösebb kényszerítő ok nélkül bocsátják el tisztviselőiket. Az alkalmazott egyesületek követelték továbbá a hadbavonult alkalmazottak munkaviszonyának, felmondási idejének és a háború tartama alatt a fizetések és a felmondási idő redukálásának a kivételes haditörvény alapján való megfelelő szabályozását. Követelték, hogy a közszállítások kiadásánál azokat a cégeket részesítsék előnyben, amelyek a megnehezült viszonyok dacára is megtartották alkalmazottaikat és fizetésüket nem redukálták.

Rendkívül érdekes és figyelemre méltó az a magatartás, amelyet a munkások szakszervezetei tanúsítottak a háború kitörése idején. A szociáldemokrata párt felhívást adott ki, melyből kiemelem a következő részletet:

«A szervezett munkás még ezek között a körülmények között is nagyobb érték, mert nagyobb morális erő lakik benne. Nagy rések támadnak most sorainkban, de fejtelenségnek nem szabad történnie. Katonai műszóval élve: «Zárkózz!» – ez legyen a kommandó. Vagyis szorulatok összéb, hogy megteljenek a részek! Roppant nehéz most a helyzete a mi sajtónknak. Ilyen válságos helyzetben mi sem akarhatjuk még a legigazságosabb kritikával sem megnehezíteni az intézők dolgát. Készüljünk arra, hogy a mostani háború után egy más Magyarország lesz a mostani helyén!»

Megjegyzem, hogy a munkások szakszervezetei fentartották működésüket s felhívták tagjaikat, hogy akiket a kötelesség nem szólít el munkájától, teljesítse szervezeti kötelességeit. Közölték egyúttal, hogy a segélyezéseket mindaddig folyósítják, amíg a bevételek lehetővé teszik. Felhívta a vezetőség a tagokat arra is, hogy a sztrájkmozgalmaktól tartózkodjanak, mert a vezetőség nem segítheti most a sztrájkolókat.

E felhívás utolsó szakasza helyénvaló volt azért is, mert a kormány a sztrájkra és kizárásra vonatkozólag szigorított büntető rendelkezéseket adott ki, amelyek a hadiállapot beálltával életbeléptek. Ezek szerint az, aki a háborús időben munkásokat

munka beszüntetésére bír rá, vagy munkaadókat munkások kizárására beszél rá akkor, amikor az illető munka a hadviselés érdekeit szolgálja, öt évig terjedhető fegyházzal büntethető. Aki ilyen sztrájkban résztvesz, három évig, aki kizárást alkalmaz munkásaival szemben, szintén három évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Viszont azonban október elején a kereskedelmi miniszter valamennyi másodfokú iparhatósághoz rendeletet intézett, amelyben a munkások panaszainak azonnali elfogadását és soron kívül való tárgyalását rendelte el. A miniszter hangsúlyozta, hogy a hadiállapot folytán bekövetkezett nehéz gazdasági helyzetben fokozott mértékben rá van utalva minden ipari és kereskedelmi alkalmazott arra, hogy munkaadója által esetleg jogtalanul visszatartott munkabér járandóságához minél gyorsabban hozzájuthasson.

Igen érdekesen alakult a háború folyamán a munkapiac, amely a budapesti ipari és kereskedelmi munkasközvetítő intézet heti jelentéseiből eléggé megfigyelhető volt. Mint említettem is, az év első felében sok volt a munkanélküliek száma, ami természetesen a munkaközvetítő adataiból is kitűnt. Nevezetes, hogy a háborút követő két hét alatt megkétszereződött a munkakeresők száma, de ettől kezdve nemcsak hogy rohamosan apadt, hanem állandó és igen jelentékeny munkakereslet is mutatkozott. Az első időben, augusztus elején, leginkább csak szíjgyártókat és újságárosokat kerestek.

Augusztus vége felé azonban már erősen keresték a szűcs-, kovács-, lakatos-, molnár- és borbélysegédeket, szeptemberben és a következő hónapokban a cipész-, csizmadia-, szabó-, ács-, molnár- és péksegédeket, továbbá varrónőket és napszámosokat, utóbbiakat egész hat koronáig terjedő napibér mellett. Decemberben még mindig állandó volt a kereslet a szabó-, különféle vasmunkás, borbélysegédek és szolgák iránt.

Ami már most ezek után népmozgalmi viszonyainkat illeti, nagy vonásokban kiterjeszkedem az itt figyelembe veendő főbb szem pontokra, melyekkel kapcsolatban néhány megjegyzést is kívánok tenni.

Alig szükséges mondani, hogy a háború népességünk számának csökkenésével fog jární. Ezt a fontos körülményt annál nagyobb figyelemre kell méltatni, mert hazánkban már évtizedek óta csökken nemcsak a házasságkötések, hanem az élveszültek száma is.

1913-ban emelkedett ugyan a házasságkötések száma, de a születések száma tovább csökkent. È sajnálatos jelenség pusztító hatását csupán az ellensúlyozza, hogy a természetes népszaporodásban fejlődés mutatkozik, ami már közegészségügyünk némileg jobb fejlettségének tulajdonítható. Ez azonban korántsem olyan szilárd alap, amelyre építeni lehet. Azok a körülmények tehát, amelyek a népszaporodásnak akadályai lehetnek feltétlenül kipuhatólandók, s e célból az a szépen indult, de a közbejött politikai zavarok folytán megakadt kezdeményezést, melyet két évvel ezelőtt az Országos Magyar Gazdasági Egyesület ily irányban megindított, a háború lezajlása után a legsürgősebben kell újból napirendre vinni. Nevezetesen, hogy még a természetes népszaporodás is mennyire megbízhatatlan, igazolják azok az adatok, melyek a gyermekhalálozások ijesztő növekedését mutatják 1913-ban.

A népmozgalmi események tekintetében ugyancsak a legnagyobb gondot kell fordítani a kivándorlás kérdésére is. A lefolyt évben élénken foglalkoztatta a kivándorlási tanácsot ez a fontos ügy, s január közepén tartott ülésén egyrészt olyan társadalmi szerv létesülését tartották szükségesnek, amely az egyes törvényhatóságok területén a társadalom minden rétegének bevonásával alakítandó külön bizottságokkal a kivándorlás csökkentése tekintetében eredményes működést fejthessen ki. Ugyancsak szükségesnek tartották azt is, hogy az összes jogosulatlan kivándorlók ellenőrzése iránt indítsanak az osztrák kormányval tárgyalásokat, melylyel – minthogy ez idő szerint Ausztriában a kivándorlás törvényhozásilag; szabályozva nincs és így ott ily egyezmény kötése a jogalap hiányzik – eddig csak a hadkötelesek föltartóztatása tekintetében jöhetett létre egyezmény.

Június elején hasonló értelemben folyt a vita, s ez alkalommal elhatározta a kivándorlási tanács, hogy szűkebb körű végrehajtó bizottságot választanak, amely gyorsabban és közvetlenebbül dolgozik, időnként kiszáll a vármegyei vagy a járási bizottság üléseire s közvetlenül tárgyal a legkülönbözőbb társadalmi alakulatok vezérlőférfiaival.

Ezekre a tanácskozásokra szükség is volt, mert a kivándorlás ijesztő mértékben növekedett, s ami a legfontosabb, egyre nagyobb lett a kivándorló nők száma.

Benső meggyőződés, hogy a háború lezajlása után erőteljes gazdasági lendület fog elkövetkezni, hiszen csak a háború pusztításainak eltakarítása is a beruházások oly nagy tö-

megét fogják szükségessé tenni, melyek minden munkás kéznek bőven és tisztességesen fognak kenyeret juttatni. Emellett nem szabad megfélemlenünk arról a fájdalmas körülményről sem, hogy a munkáskezek számát érezhetően lepassztja majd a háború. A helyzet tehát az lesz, hogy a munkaalkalmak nagyarányú és jövedelmes gyarapodásával szemben hiányozni fog az elegendő munkaskéz, ami a bérek tetemes emelkedését idézi elő. Ebben az esetben aztán – különösen ha mindezek mellett megvalósul a közigazgatás célszerű és becsületes alapelveken nyugvó államosítása, – nem kell majd tanácskozni a kivándorlás megakadályozásáról, hanem ellenkezőleg, módunk lesz arra, hogy kitárjuk karjainkat Amerikában élő véreink elé, hogy visszavárjuk őket egy gyönyörű lendületnek induló, – boldogabb hazába.

Farkas Gejza: A korosztályok.

Marx társadalomgazdasági meghatározása az «osztályokról», melyek alatt elsősorban a tőkés polgárságot és a bérmunkásságot értette, annyira átment a köztudatba, hogy még nem szocialista körökben is elsősorban ezekre gondolnak a szó hallatánál. Egyéb osztályoknak, mint a vasúti-, iskolai- és korosztályok, épen csak az élet bizonyos meghatározott viszonylataiban vagyunk hajlandók Jelentőséget tulajdonítani. Pedig a társadalomgazdasági tényezőkn, a vagyonosság és keresetmód különbségein kívül vannak még más ismérvek is, melyek az embereket több-kevesebb külön csoportba sorozzák.

Ilyen mindenekelőtt a nem és az életkor. Az előbbivel ezúttal nem foglalkozunk, csak megemlítjük, hogy az általa feltételezett különbség Jelentékeny társadalmi mozgalomra vezetett a feminizmusban. Az utóbbiról ezt nem mondhatjuk ily nagy mértékben, bár miként ezt épen a következő fejtegetésekben látni fogjuk, a korkülönbségek társadalmi, osztályalkotó ereje igen nagy és a szociálpolitikusnak is nem egy kemény, de hálás feladatot szolgált.

Mindjárt megállapíthatjuk, hogy a korosztályok annál nagyobb jelentőséggel bírnak, minél fejletlenebb, elmaradottabb valamely társadalom, míg a haladottabb emberközületekben kiható erejük csökken, illetőleg hovatovább néhány, még megemlítendő társadalmpolitikai kérdésre korlátozódik. A vad népek közt sok helyt az egyívású férfiak valóságos szövetségeket alkotnak, melyek addig, míg tagjaik java erejükben vannak, valóságos zsarnoki hatalmat gyakorolnak a fiatalabbak, a gyermekek és az összes nők fölött. Az igaz, hogy az ilyen népeknél az aggkor gyengeségeinek bekövetkezése, mely természetesen a korosztály létszámának az elhalálózások révén gyors csökkenésével jár együtt,

a még megmaradt öregekre nézve nemcsak uralkodó helyzetük elvesztését, de még egyéni értékük lefokozását, megtagadását, sőt életük időelőtti erőszakos kioltását is vonja maga után. Ugyanezt látjuk, bár kissé enyhített formában, a már haladottabb barbár népeknél, valamint az antik nemzetek történetében. Itt is egy bizonyos fegyverképes kor elérése helyezi a férfit polgári jogai élvezetébe, társadalmi állása nagy mértékben növekszik, mikor az előhaladó koral és tapasztalattal hadvezetésre és munkairányításra válik képessé. De mikor azután a beálló aggkor tapasztalat-kincse mögül elszedi izom- és idegerezét, tekintélye rohamosan alászáll; a zsidóknál egy öreg ember megölése esetén a vérdíj csekélyebb volt, mint egy fiatalénál, az ósrómaiak a népszavazásokból is kizárták a fegyverképtelen aggokat (depontani).

Érdekes, hogy a félművelteknek nevezhető társadalmak szövívői folyton tiszteletet követeltek és részben harcoltak is ki azok számára, akiktől az emberi jogok teljességét nemük vagy koruk miatt megtagadtak. A női nem, kivált az úri nők iránti lovagias tisztelet gyökerei messze a lovagkor elé nyúlnak vissza; az aggok és általában az öregebbek iránti tisztelet kötelességét a szentírástól kezdve minden régi nép erkölcsi parancsai hangoztatják. Sőt: maxima puero debetur reverentia – a fejletlensége révén szinte jogtalan gyermeket is tisztelet illeti meg. Persze csak épen bizonyos különleges helyzetekben, egyes külsőségekben – és ezekben is legtöbbször az erősebbek egyéni tetszésétől függ. hogy megadják-e a gyengébbeknek az őket elismerten megillető tiszteletet.

Mai, polgárosult társadalmunkat a korosztályok egymáshoz való helyzete tekintetében legkifejezöbben jellemzi Hugó Victor «Nyomorultak» regényének egyik epizód alakja, egy elaggott, elmaradott, egész életében mindig kizsákmányolt és lealázott munkás ezen szavaival: «Azelőtt kicsinek szólítottak, most öregnek» – ezzel azt fejezve ki, hogy előbb fiatalságát, utóbb öregségét használták fel ürügyül arra, hogy tőle a kereset és megbecsülés rendes mértékét megtagadják. Az egyes korosztályoknak egymáshoz való viszonya a barbár idők óta mégis csak kevesebbet változott, mint első pillanatban gondolhatnánk. A gyermeket sok családban becézik, elkényeztetik, – általában mégis alsóbbrendű lénynek tekintik, akinek sem egészsége, sem jóléte, sem önérzete nem érdemel olyan tekintetet, mint a felnötteké, akit kivált haladottabb éveiben, az ifjúkor küszöbén nyugodt lelki-

ismerettel lehet rossz ellátásra, túleröltető munkára fogni, eszmévilágát durva és emellett igen gyakran értelmetlen fenytésekkel megrontani. Az öregek pedig csak ott élvezik egészen a korukat elméletileg megillető tiszteletet, ahol a polgári törvénykönyvek konzervatív, vagyonösszetartó irányzata őket oly javak és jóvedelmi források uraivá tette, melyektől más egyének boldogulása is függ. Ahol ilyen nincs, az öregségéhez közeledő ember – a 40 éven fölül már kisebb keresetre szorult munkás – lépten-nyomon kénytelen tapasztalni, hogy reá már kevesebb Szükség van, mint másra. Az öreg paraszt tegezheti a falujabeli legényeket – ezek «kend» megszólítással alkalmilag olyanokat mondanak neki, amikért régen, mikor még nem volt «kend» és mikor még nem volt – koldulási engedélye, ugyancsak el látta volna a bajukat.

Azért némi változás a korosztályok egymáshoz való viszonyában, a fiataloknak és öregeknek osztályrészül jutó bánásmódban mégis csak észlelhető a művelődés élén haladó nemzetek körében. A gyermekek teljesebb gondozásáról, egészségesebb neveléséről, mindenféle testi és erkölcsi ártalmak elleni védelméről mind nagyobb mértékben gondoskodnak; még a velük való érintkezésben is, a régibb időktől eltérően, nagyobb súlyt helyeznek emberi, mint gyermeki mivoltukra. Az öregeket pedig mind kielégítőbb mértékben látják el nyugdíjakkal, amelyek nem alamizsna jellegűek és így nem is gátolják, hogy élvezőik teljes mértékben megtartsák a társadalomban elfoglalt állásukat. Még az adócenzus elvesztése sem fenyegeti az öreg munkást, iparost, gazdálkodót politikai jogai elvesztésével, ahol az általános választójog azt a kereseti színvonalától függetlenné tette. És különös! Épen ahol a társadalom az örvedetes fejlődésnek erre az útjára lépett, esik legkevesebb szó a tiszteletről; az egyes családok, munkacsoportok, ismeretségi körök különféle korú tagjai annál fesztelenebbül, mindenféle megszólítási és egyéb megkülönböztetésektől mentebbül érintkeznek egymással, minél kevésbé nyomasztó egyesek túlereje, minél biztosabb, kellemesebb a gyengébbek helyzete is.

Bizonyos szertartásos tiszteletre az öregek ott tartanak igényt és ott is van erre szükségük, ahol csakis ez a hagyományos szokás védi meg őket némileg az erőteljesebb fiatalok túrhetetlen durvaságaitól és gúnyolódásaitól. Hasonlóképen a gyermekek és fejletlen fiatalok bizonyos tisztelete sem egyéb, mint elég gyenge védőfal a zsenge emberi nemzedéknek túlságos ki-

aknázása, bántalmazása, esetleg fajtalan kihasználása ellen. Míg ahol mindezeknek veszélye elhárult, ahol az általánosan kedvező megélhetési viszonyok, a minden reászorulóra kiterjedő társadalmi gondoskodás, az emberek helyes, szociális irányú nevelése folytán sem a fiataloknak, sem az öregeknek nem kell pusztán koruk miatt hátrányoktól, kellemetlenségektől tartaniuk – ott a kelleténél nyomatékosabban kifejezett tisztelet csak épen a hidegség egy elemét képviseli és határozottan a legkellemetlenebb a megtiszteltre nézve. Innen van például, hogy a legkedvezőbb vagyoni és társadalmi helyzetet magas műveltséggel egyesítő főrangú körökben a kor tisztelete a lehető legkisebb szerepet játsza, ott szinte általános a tegeződés; a fiatal mágnás ugyancsak meglepődnek, ha öregebb osztályorsósosa különös gyengéd kíméletet tanúsítana iránta; az öregebb főúr meg egyenesen zokon venné, ha korára célzó tiszteletadásokkal emlékeztetnék rá, hogy már bizonyos tekintetekben alsóbbrendű a fiatal baknál.

Mert nem jó dolog a kor. Már a serdülő gyermeknek is sok szomorú órát szereznek nevelői azzal, ha megszokott kedvteléseire azt mondják: ez már nem neked való. Mikor pedig a korban előhaladás már az erők csökkenését is jelenti, a legfájdalmasabb gondolat lehet, hogy: ezt már nem tehetem, mert nem tudnám úgy tenni, mint hajdanta, csúfot vallanék vele a fiatalabbak előtt. A csökkenő erejű öreg ugyanis azt szokta képzelni, hogy nálánál fiatalabb egyének előtt csak olyan helyzetekben, foglalkozásokban, kedvtelésekben, sportokban szabad mutatkoznia, amelyekben velük szemben még fölényben maradhat. Ha tehát a tornában már gyengébb lenne a fiataloknál, már ne is tornázzon, bármily egészséges lenne ez számára, hanem legfeljebb a söröző- vagy kártyázó-asztalnál vegye fel a versenyt a virgoncabbakkal. Mert ha két olyan erő találkozik össze, amelyek közül az egyik még növekedik, a másik már csökken – a kettő között csak úgy állhat fenn egyensúly, ha a második fölényes helyzetben van – mihelyt a növekvő erő a csökkenővel szemben túlsúlyba került, ez a túlsúly már feltétlen, kiegyenlíthetetlen. Ennek a ténynek átérzése okozza az elaggott emberek türelmetlenségét is olyan fiatalabbakkal szemben, akik az övétől eltérő nézeteket mernek vallani és esetleg erősebben megindokolni, mintsem erre az öregek képesek. Természetes, hogy az öregek feltétlen fölényőrzése nem teszi társaságukat kellemesebbé a fiatalok számára. Hogy kiki a magához hasonló

közt érzi magát legjobban, ez talán mindennél inkább a hasonló és különböző korú emberek kölcsönös érintkezésében, baráti csoportosulásában jut kifejezésre.

A korok egymásra következése egy oly élettani jelenség, melyet az ember már egyszer ki nem küszöbölhet a világból és ezért a kellő mértékben alkalmazkodnia is kell hozzá. Még a szocializmus is, mely pedig felállított eszményeiben legmesszebbre viszi az emberek egyenlősítését, nevelési indítványaiiban az eddiginél is nagyobb súlyt helyez az egyenlő korú gyermekek együttes nevelésére, sőt az együtt nevelt csoportoknak későbbi baráti kötelekben együtt tartására.

Azonban hatalmunkban áll a korkülönbségek tényének legfájdalmasabb következéseit megszüntetni. És pedig nem a gyengébbeknek aranypapírba göngyölt alamizsnaként nyújtott előjogokkal, hanem a valódi emberi egyenlőség lehető megvalósításával. Ez az egyenlőség nem jelenthet egyenlő erőt és teljesítőképességet, de igenis az emberi érték egyenlő elismerését, az észszerű emberi szükségletek egyenlő biztosítását, a bántalmazások és kiaknázások elleni egyenlő védelmet. Ha ezek megvannak, kiki érintkezhetik azzal, akivel legjobban érzi magát, de másokban sem kell titkos ellenséget látni, akit csupán bizonyos félig babonás hagyományok tartanak vissza támadástól, hanem nyílt bizalommal közeledhetik mindenkihez, tekintet nélkül arra, hogy az hány évvel öregebb, vagy fiatalabb nálánál. Ehhez az eszményhez is legközelebb hozhat egy helyes szociálpolitika, mely minden embert közvetlenül kapcsol bele a társadalom kölcsönös gondoskodó, oltalmazó, támogató szervezetébe és ezzel felmenti egyes más, történetesen még vagy már erőteljesebb emberek kegyétől való függéstől. És megtanítja az embereket arra, hogy a legnagyobb egyéni erő is csak elenyésző eleme a társadalom mindnyájunkat életbentartó összerejének; tehát senkinek sincs oka a nálánál gyengébbeket kicsinyelni, vagy az erősebbeket irigyelni.

Fehlinger H.: Határbérvivatalok.*

Ezidőszerint Nagybritanniában, Ausztráliában és az Egyesült Államokban vannak olyan törvények, amelyek a határbéreknek hatósági szervek részéről való megállapítását szabályozzák.

Az első törvényt, amely állami hatóságot szervezett határbérek megállapítására, 1894-ben hozták New-Seelandban. Az eredeti törvényen azóta a novellák egész sora eszközölt változtatást és 1908-ban teljesen újjáalkották; erre vonatkozó novellák ismét 1910-ben és 1911-ben létesültek.

A New-Seelandban ezidőszerint érvényben levő törvény szerint a munkások és munkaadók szakszervezetei kollektív szerződéseket köthetnek, amelyek megtartását az állam garantálja, ha a megfelelő formák mellett létesültek. Ha valamely munkabérvizsályt nem lehet kollektív szerződéssel elintézni, úgy békéltetőbizottság elé és ha kell, az ipari választott bíróság elé kell a dolgot vinni. A békéltetőbizottságnak nincsen kényszerítő hatalma, az ő hivatása csupán a kollektív szerződés létrehozásának a megkísérlése. Ha ez nem sikerül, akkor az ügyet a választott bíróság elé utalják, amely a felek meghallgatása után ítéletet hoz, amelybe föl veheti azokat a pontokat is, amelyekre nézve a felek már a bizottság előtt megegyeztek. A legfelsőbb bíróság egy tagjából és egy-egy munkaadó s munkásképviseleből álló választott bíróság jogkörébe esik a béreknek, a munkaidőnek és minden egyéb munkaföltételnek a megállapítása. A bíróság határozatai rendszerint csak, férfimunkásokat érintenek, mert a

* A szociális mozgalmak és szociálpolitika területén egész sereg szóznak nincsen még a magyar nyelvben megfelelő kifejezése. Ezeket apránként mind meg kell alkotni, mert nélkülözhetetlen, hogy az ezeknek megfelelő fogalmakat két vagy több szóból álló körülírás helyett egyetlen szóval tudjuk megjelölni. Azt hisszük, hogy a minimális bér fogalmát helyesen jelöljük meg a határbér szóval, mert bár határ fölfelé is van, nemcsak lefelé: a fölfelé való limitálásnak nincsen gyakorlati jelentősége és így a határbér szóban senki se fogja összetéveszteni a fogalmakat.

nőmunkások határbérét és munkaidejét a gyártörvény szabályozza. Valamely Ítélet rendelkezésének a megszegéséért az egyes munkás 5 font sterlingig, az egyes munkaadó, valamint mindkét oldalon a szervezet száz font sterlingig terjedhető bírsággal büntődik minden egyes esetben.

Nyugatausztráliában 1892-ben hoztak olyan törvényt, amely a new-seelandi minta szerint készült, 1909-ben módosították és 1912-ben új törvénnyel helyettesítették, amelynek alapelvei azonban azonosak a régiéivel.

Az ausztráliai Új-Délwales-ben már 1901-ben hoztak törvényt a new-seelandi mintára, de ez nem ismert egyeztető bizottságot, csupán döntőbírságot. E törvény helyébe 1908-ban egy másik törvény lépett, amely iparhatóságokat létesített az egyes iparágak vagy rokoniparok csoportjai számára. Ezidőszerint egy 1912-iki hasonló törvény van érvényben.

Azonban az iparhivatalok (Trade Boards), vagy bérőrző-hivatalok (Wages Boards) rendszerével való kezdeményezés Victória államban indult meg 1896-ban. Eleinte csak az volt itt az iparhivatalok jogköre, hogy a munkásnők és ifjú munkások bérét szabályozza, de ez a jogkör később a felnőtt férfimunkásokra is kiterjesztetett. Más jogköre Victóriában az iparhivataloknak ma sincs, mint a bérek megállapítása és az inasok számának a megszabása.

Délausztráliában 1907-ben a gyári törvényben vettek fel rendelkezést bérhivatalok felállítására nézve, 1908-ban Queenslandban bocsájtottak ki bértörvényt és 1910-ben Tasmániában. Ezzel a bérek hatósági megállapításának az elve egész Ausztráliában elismerést nyert.

Victóriában, Délausztráliában és Tasmániában gyakorlatilag csak a határbérek és a túlóradíjak megállapítása esik a bérhivatalok jogkörébe. Új-Délwalesben és Queenslandban azonban a bérhivatalok egyéb munkaföltételeket is szabályozhatnak.

Az ausztráliai egyes államoknak e törvényeihez járul még az 1904-iki szövetségi törvény, mely az ipari egyeztetési és döntőbírsági ügyekre vonatkoznak; ez oly munkaviszályokra vonatkozik, amely a szövetség két vagy több államát érinti és úgy rendelkezik, hogy a főkormányzó egy döntőbíróat nevez ki, akinek a feladata, hogy a munkaviszályokat megakadályozza, vagy elsimítsa. Formálisan előterjesztett vitakérdéseket vagy a bíró egyedül, vagy egy munkaadó és munkás ülnök bevonásával bírál

el. A szövetségi döntőbíró a munkaszerződést minden feltétele tekintetében határozhat.

* * *

1909. október 20-án Nagybritanniában törvényt hoztak, mely a kormányt felhatalmazza határbérhivatalok felállítására. Eredetileg e törvénynek a területe nagyon korlátozott volt, mert csupán a konfekció-iparra, a lánegyártásra, doboziparra s a csipke- és hálókészítésre terjedt ki. De az 1909-iki törvényben van oly értelmű rendelkezés is, hogy az ipari minisztériumnak joga van más iparágakra nézve is határbérhivatalokat felállítani, ha meggyőződik róla, hogy az illető iparágakban rendkívül alacsony béreket fizetnek, vagy hogy más körülmények kívánatossá teszik ilyen hivatalok szervezését. Minden ezen az alapon eszközölt kiterjesztése a törvénynek jóváhagyás végett a parlament elé terjesztendő. Hosszas megfontolás után 1913. májusban határozta el magát az ipari minisztérium, hogy a határbérhivatalok hatáskörét egyéb iparágak egész sorozatára terjeszti ki és pedig a cukorárúk és élelmiszer-konzervek előállítására, fehérneműiparra, vasból, acélból, vagy bádogból készült edények gyártására, beleértve ezek galvanizálását, színezését, emailírozását, festését és lakkozását, továbbá a vászon- és pamutszövészetre. A rendelet, amely ezeket az iparágakat a bérhivatalok hatásköre alá helyezik, 1913. december havában nyerte el a parlament hozzájárulását és a cukorárúk és élelmiszer-konzervek, valamint a fehérneműgyártásra vonatkozólag időközben meg is kezdték a bérhivatalok működésüket.

Egy 1912-iki külön törvény a szénbányászatra is létesített bérhivatalokat.

Mindezekből kitűnik, hogy a hatóságilag biztosított határbérek elve Nagybritanniában már meggyökeresedett és nem fér hozzá kétség, hogy mind nagyobb körben fog érvényesülni.

Az iparügyi minisztériumnak szabad rendelkezésére van hagyva, hogy az 1909-iki törvény hatálya alá tartozó iparágakra az egész birodalomra kiterjedő bérhivatalokat létesítsen, vagy külön hivatalt az egyes területekre, vagy iparágakra. Minden bérhivatal képviseleti tagokból és pártatlan egyénekből áll. A képviseleti tagokat vagy az érdekelt munkások és munkaadók választják, vagy pedig az érdekelt felek ajánlatára az iparügyi minisztérium nevezi ki őket. A dolog úgy is szabályozható, hogy az érdekeltségek képviselőit részben választják, részben kinevezik. Efelett az iparügyi miniszter dönt. A munkások és munkaadók

képviselőinek egyforma számban kell lenniök. Az érdektelen egyéneket minden esetben az iparügyi minisztérium jelöli ki, amely ezenkívül kinevezi az elnököt, a titkárt és a többi hivatalnokokat. Nők is lehetnek a bérhivatalok tagjai és az olyan iparágakban, melyekben ki van fejlődve az otthonmunka, az otthon-munkásoknak is képviselve kell lenniök a bérhivatalokban.

Minden bérhivatal megállapítja a saját iparában a határbért, vagy különféle határbéreket a különféle szakmák számára. Azonkívül darabszám-határbéreket is állapíthat meg. A határbér megállapítása előtt a bér hivatal értesíti az érdekelteket a szándékolt bérmegállapítások felől és a három hónapon belül emeltkifogásokat elbírálja. Ugyanez a rendelkezés áll a már megállapított határbérek megváltoztatásáról, vagy megszüntetéséről is. Ha nincsenek általános érvényű darabszám-határbérek megállapítva, úgy minden munkaadónak jogában áll üzeme részére darabszám határbérek megállapítását követelni.

A határbéreket és általános érvényű darabszám-határbéreket a bérhivatal részéről történt megállapítástól számítva hat hónap alatt az iparügyi minisztérium kötelezőknek jelenti ki. Amennyiben az iparügyi minisztérium ezt nem teszi, úgy az illető bérek csak olyan esetekre vonatkozólag érvényesek, ahol a munkás és munkaadó között nincsen ezzel ellenkező írásbeli megállapodás.

* * *

Még néhány év előtt teljes lehetetlenségnek tartották volna, hogy az amerikai Egyesült Államokban olyan törvényeket hozzanak, melyek a munkabéreknek hatósági szervek részéről való megállapítását szabályozzák. És mégis az utolsó másfél esztendőben kilenc szövetségi államban létesítettek ilyen bérhivatalokat, egy állam pedig úgy változtatta meg alkotmányát, hogy parlamentje a legmesszebbmenő határokig befolyhat a munkaviszonyokba és a munkások bérének a megállapítására is.

A határbérekre vonatkozó ez a törvényhozás a legteljesebb csöndben történt, sehol sem keltett feltűnést, sőt figyelemre is alig méltatták. Persze az államoknak csak egy ötödrészában van eddigelé határbértörvény és e törvények alkalmazási területe nagyon korlátozott. Mindenesetre azonban figyelemre méltó kezdek ezek, ha meggondolja az ember, hogy az első ilyen törvény 1912. június hó 4-én kelt Massachusetts államban. Massachusetts példáját követte azután: Oregon (1913. február 17.), Utah (1913. március 18.), Washington (1913. március 24.),

Nebraska (1913. április 21.), Minnesota (1918. április 26.), Colorado (1913. május 4.), Kalifornia (1913. május 26.) és Wisconsin (1913. augusztus hó). Több állam parlamentje előtt még elintézetlenül feküdtek hasonló törvényjavaslatok.

A szövetségi parlamentben javaslatot terjesztettek elő határ-bérvivataloknak Columbiában való felállítása és egy nemzeti határ-bér-bizottság létesítése tekintetében. Itt meg kell jegyezni, hogy a szövetségi parlamentnek csak oly törvények hozására van hatásköre, melyek az államoknak egymáshoz, vagy az Egyesült Államoknak a külföldre vagy Columbia területéhez való viszonyát érinti.

Minden eddigi határ-bérvitörvény érvényességi körét a nőmunkásokra és az ifjú férfimunkásokra korlátozza. De ez a korlátozás aligha lesz tartós. Csak arról van szó, hogy előbb még kiküszöböljenek bizonyos alkotmányjogi akadályokat, melyek útját állják annak, hogy a bérvitörvények felnőtt férfiakra is vonatkozzanak. Az iparilag fejlett Ohio állam ezt már meg is tette 1912. szeptemberben, a polgárság ősz szavazata alapján az alkotmány egy pótlása fogadtatott el, mely így hangzik: «Törvények hozhatók, melyek a munkaidőt és a határ-bérvit szabályozzák és intézkedéseket tartalmaznak a munkások kényelme, egészsége és általános jóléte tekintetében; e felhatalmazást az alkotmány egyéb rendelkezése nem szüntetheti meg és nem korlátozhatja.» Ezzel megszűnt a lehetősége annak, hogy a bíróságok a férfimunkások részére megszabott munkabérvit a szerződési szabadságra való hivatkozással érvényteleneknek jelentsék ki.

Az első amerikai határ-bérvitörvény, a massachusettsi, úgy rendelkezik, hogy a kormányzó a minisztérium jóváhagyásával háromtagú határ-bér-bizottságot nevezzen ki. E bizottság feladata, hogy a nőmunkások és ifjúmunkások bérvitviszonyait tanulmányozza és a szükséghez képest az egyes szakmákban határ-bérvivatalokat létesítsen, melyekben a munkaadók, munkások és a közönség van képviselve. De ebben a törvényben nincsen kényszerítő rendelkezés olyan munkaadók ellen, kik nem fizetik a hivatalosan megállapított határ-bérvit. Az állami határ-bérvitbizottság semmi egyebet nem tehet, minthogy nyilvánosságra hozza az ilyen munkaadó nevét és ilyen módon bizonyos tekintetben erkölcsi nyomást gyakorol rájuk.

A nyugati államok határ-bér-törvényei sokkal messzebb mennek. Oregon állam törvénye pl. kimondja, hogy a nőmunkások általában és férfi ifjúmunkások 18 éven alul nem alkalmazhatók

olyan üzemekben, ahol a bérek túl alacsonyok vagy ahol a munkaidő túl hosszú, vagy ahol az egészségre, vagy az erkölcsökre hátrányos egyéb tekintetekben aggályos állapotok uralkodnak. A normál bérek, a normál idő és egyéb normális munkafeltételek megállapítására állami jóléti bizottság létesítetik, mely a kormányzó által kinevezett három tagból áll és joga van betekíteni a bérlistákba és egyéb a nőmunkásokra és ifjún munkásokra vonatkozó okmányokba, kihallgathat tájékoztató személyeket stb. Ha a jóléti bizottság úgy találja, hogy valamely iparban az állapotok ki nem elégítők, úgy kötelessége az illető ipar részére bérhivatalt felállítani, mely egy vagy több állami biztosból, valamint egyforma számú munkaadó, munkás és pártatlan képviselőkből alakul. A bérhivatalok tagjainak legmagasabb száma (eltekintve az állami biztosoktól) kilenc. A bérhivatal kötelessége, hogy a jóléti bizottságnak javaslatokat tegyen a határbérek, a munkaidő stb. tekintetében. Ha ezeket a javaslatokat a jóléti bizottság elfogadja, akkor össze kell hívni az érdekeltek (munkaadók és munkások) értekezletét, hogy esetleges kifogásaikat előterjeszthessék. Ettől számított 60 nap alatt a jóléti bizottságnak joga van a bérhivatal javaslatát életbeléptetni. De ettől el is tekinthet, ha meggyőződik arról, hogy az előterjesztett kifogások alaposak. Hatályba lépett bérhivatali határozatot a munkaadóknak, kikre vonatkozik, be kell tartaniok, mert ellenkező esetben pénz- és szabadságbüntetéssel lehet őket sújtani.

Az amerikai szakszervezetek a hatósági bérmegállapítás elve mellett foglaltak állást, azzal a fentartással, hogy ez az elv nem fog kiterjesztetni a felnőtt férfimunkásokra; félnek ugyanis, hogy ha ezekre is kiterjesztetnék a határmér-megállapítás elve, úgy a szakszervezetek feleslegessé válnának.

SZEMLE.

A Szociálpolitikai Szemle közvetlenül a háború kitörése előtt pályázatott hirdetett olyan munkára, mely a kötött birtok kérdését tárgyalja. A háború kiütése után pályamunka természetesen nem érkezett. Miután a háború bizonytalan időre ezt a kérdést is megfosztotta aktualitásától, szükségesnek tartjuk olvasóinkkal közölni, hogy a kiirt pályázatot – mely különben már december 31-én eredmény nélkül lejárt – formailag is visszavontnak tekintjük.

Az olasz szociálpolitika.

Egyetlen hadviselő állam vezető politikusait és diplomatáit sem terheli olyan vétkes felelősség, mint az olaszországiakat. Míg a többi ellenségeink a megtámadott vagy veszélyeztetett nemzeti érdekeknek legalább is a jóhiszemű fikciója alapján szállottak hadba, az olasz nemzet sorsának intézői rászabadították országukra a háború borzalmaival és szenvedéseivel, anélkül, hogy a hadüzenetet, mint ultima ratiót, legalább is menthető cselekedet színében feltüntetett hasonló körülményekre hivatkozhattak volna. Nem lehet feladatunk, hogy az olasz államférfiak bűnös könnyelműségét és monarchiánkkal szembeni perfid magatartását általános erkölcsi és politikai szempontokból bíráló tárgyává tegyük. Csak arra fogunk röviden rámutatni, hogy mit jelent Olaszországnak „latin testvéreért” való beavatkozása az olaszországi szociálpolitika fejlődése szempontjából.

Cabrini, az olaszországi szociális törvényhozásról írt művében az 1904. évet, amelynek szociális

szempontból legnevezetesebb eseménye az általános sztrájk volt, fordulópontnak nevezi az olaszországi szociális törvényhozás terén. E fordulópontot az 1901. és 1902. évi sztrájkmozgalmak készítették elő. Az akkori küzdelmek főképpen a munkaszerződés megjavításáért folytak. A munkaszerződés szabályozásának és a munkajog megjavításának a kérdései szoros összefüggésben álltak a szakszervezetek elismerésével. E kérdések megoldása Olaszországban igen nagy nehézségekbe ütközött, minthogy a szakszervezetek jogkörének szabályozása addig csak büntetőjogi utón történt. Mint fontos szociális vívmányokat, amelyeket 1904 óta behoztak, Cabrini a következőket sorolja fel: a fokozott társadalmi segítő tevékenység a belső vándormunkások és a kivándorlók részére; a nemzeti munkásbiztosító pénztár kiépítése; a proletárság szervezeteinek nagyobb szabadsága; a földmunkások viszonyainak szabályozása; a közegészségügyi állapotok javítása; a keresetképtelen tengerészek felségítése; a

szicíliai bányamunkások védelme; az ipari női és gyermekmunkások védelme; a mezőgazdasági szövetkezés fejlesztése.

A parlamentben a szocialisták mellett a szociális katolikusok (catholici sociali) is dolgoztak a társadalmi haladásért. Ezek először 1908-ban léptek fel szilárd szociális programmal és szintén elég jelentékeny hatással voltak a parlament szociálpolitikai törvényalkotó munkálkodására. A törvényhozás ezen korszakából erednek a következő törvények: az ipari szövetkezés megkönnyítése, a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény; a rizsmunkások szerződéséről szóló törvény; az éjjeli munka eltiltása a pékműhelyekben.

A következő, azóta tartó periódus a jövő fejlődés útjainak előkészítésére szolgált, de a fejlődést csak megalapozta. A kormány a biztosításügynek: német mintára történő kiépítésére törekedett. E téren azonban a magán biztosítótársaságok erős ellenállásával kellett megküzdenie s a parlamenti tárgyalások alkalmával a helyzet úgy alakult, hogy az időközben a kormányba belépett baloldal a kormányt támogatta, míg a szociális katolikusok a konzervatívokkal és liberálisokkal egyetértve az individualista álláspontot képviselték, az állami biztosítás gondolata ellen fordultak és ezáltal a magán biztosító társaságok védelmezőivé váltak. E pártpolitikai nehézségek következtében az állami biztosításügy kérdésében csak a balesetbiztosítás terén történt lényeges haladás-fejlődés észlelhető a munkásvédelem terén is.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az olaszországi szociális törvényhozás, hála a külön-

böző világnézeti alapon álló munkásság szívós küzdelmének, az utolsó tíz évben jelentékeny fejlődésre tekinthet vissza, de mindazonáltal számos megoldandó nagy feladat előtt állott, amelyek között első helyen a betegség esetére való munkásbiztosítás említen-dő.

Hogy a szociálpolitikai reformpolitika továbbfolytatása szempontjából a könnyelműen felidézett háború mit jelent, azt mi, akik 10 hónap óta tanúi vagyunk az anyagi erőforrások azon pusztulásának, amelyet a háború szükségképpen maga után von, könnyen megítélhetjük. Es az olasz szocialista munkáságnak örök érdeme és dicsősége, hogy e tényt felismerve utolsó pillanatig férfias bátorsággal és energiával küzdött a nemzetközi anarchia és vérfürdő betetőzésére irányuló háborús áramlat felülkerekedése ellen. Nemcsak magunk miatt sajnáljuk, hogy $\ominus$ nemes küzdelemben alul maradt. *Dr. V. M.*

Birtokelosztás és népelelmezés Németországban.

A háború a német közgazdaságot a világpiac nagy részétől elvágtá. Anglia hajói és az újabban megszorodott ellenséges hadseregek gazdaságilag teljesen elszigetelték a középeurópai szövetséges hatalmakat – monarchiánkat és Németországot. E gazdasági fojtogatásban, továbbá az éhségben és az azt szükségképpen nyomon követő elégtelenségben jobban bíztak ellenségeink, mint fegyvereik erejében. Ami a német közgazdaság alapjainak megingásába vetett reményüket illeti, az csakhamar szertefoszlott. A piacukat veszített iparágak gyors kiküszöbölése, új iparágak bevezetése és azon lé-

tező iparágak kibővítése, amelyek a változott szükségletekkel összhangban álltak, oly simán ment végbe, hogy ma már Németországban említésre méltó munkanélküliségről szó sem lehet. Nagyobb nehézségek mutatkoznak egy másik kérdésben, amelyre Németország ellenségei számítottak, t. i. a közéletmezés kérdésében. Az átalakítási és eltolódási processzus itt a dolog természeténél fogva bonyolultabb és nehezkesebb volt. Mindazonáltal a német nemzetgazdák és egyéb szakértők egyetértenek abban, hogy a német őstermelés meg fog felelni a reá háramló feladatnak. Az állatállomány egy részének pusztulnia kell. A növényi mezőgazdasági termékek nagyobb részét kell *közvetlenül* juttatni a közfogyasztás részére, mint azelőtt, mert ezek takarmány gyanánt való felhasználása pazarlást jelent. 100 kg. növényi tápanyag u. i. p. o. sertések etetésére használva csak 40 usque 50 kg. állati tápanyagot (húst és zsírt) szolgáltat, a többi az állat életfunkcióinak végezésénél használódik el és így az emberre nézve mint erőforrás veszendőbe megy. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy a húsfogyasztás Németországban olyan árnyokat öltött, hogy az jelentékenyen mérsékelhető. A dolgok mai állása mellett tehát a táplálkozás alapjául főképen a kenyérmagvak és a burgonya szolgálhatnak. A táplálóanyagok jelentőségének ezen eltolódásából egyesek azt a következtetést szeretnék vonni, hogy a főképen gabonatermelésre támaszkodó nagybirtok az állattenyésztő kisbirtokkal szemben fölényben van. Ez a nézet, amelynek konzervatív körökben számos híve van

és amelynek maga a porosz földművelésügyi miniszter is kifejezést adott, veszedelmes abból a szempontból, hogy a háború befejezése után komoly akadályokat gördíthet a belső telepítés továbbfolytatásának az útjába. De szerencsére nem nehéz megcáfolni. Statisztikai adatokkal kimutatható, hogy a konzervatív birtokpolitika szóvivőinek az a kiindulópontja, hogy a nagybirtok, amely kevesebb embernek ad kenyeret, nagyobb terméfelesleget szolgáltat, nem felel meg a tényeknek. Ezzel szemben úgy gazdasági, mint honvédelmi szempontból oly nagy előnyei vannak a kisbirtoknak a nagybirtokkal szemben, hogy azokat csak a tudatlanság vagy elfogultság nem tudja felismerni. Vagy talán nem akarja . . .

Az Egyesült Államok a bevándorlókat válogatják.

A bevándorlási kérdés az Egyesült-Államok politikájának természetesen egyik legfőbb problémája s a bevándorlók legliberálisabb befogadásának természetesen elsősorban a nagyiparosok, a bevándorlási feltételek szigorításának pedig maguk a szakszervezetek a szószólói. A nagyipari érdekeltség Dél- és Keleteurópa kisigényű proletárjait várja, hogy azok ott künn is olcsóbban éljenek s ennél fogva olcsóbban is dolgozhatnak, az északamerikai bennszülött munkás és a nyugat- és észak-európai államokból bevándorolt tanult és magasabb életigényű munkásságát azonban bebocsájtásukkal a bérvizonyok kedvezőtlen alakulása fenyegeti s így csak természetesen, hogy ezt az emberanyagot az Unió partjaitól távol szeretné tartani.

Az Egyesült-Államok a bevándorlás megnehezítése érdekében bizonyos rendszabályokat már korábban életbeléptettek volt, de ezek a rendszabályok (a betegek, az erkölcsileg kifogás alá esők visszautasítása, a bevándorlási adó fölemelése, stb.) a bevándorlók áradatát nem apaszthatták el és az 1913. esztendőben közel egy millió kivándorlóval gyarapodott az Unió lakossága. A bevándorlók legtöbbször a nagyvárosokban maradt, vagy ha elment, mielőbb oda tért vissza s ez a megállapítás leginkább ép a műveletlen analfabétákra vonatkozik, az analfabéták befogadásának megtagadása ezért lett szakszervezeti követelés. Ily tartalmú bevándorlási törvényt Taft elnök idején már a kongresszus mindkét háza elfogadta volt, de az elnök a törvény életbeléptetése ellen akkor vétőjogával élt. Az új bevándorlási törvénynek, – amely hasonló rendelkezéseket tartalmazott – szintén nem volt nagyobb szerencséje; és a mostani elnök, Wilson, szintén nem akart ily törvényt keresztül engedni. Ez az új törvény csak oly bevándorlókat akar bebocsájtani, akik valamely nyelven olvasni tudnak s a szenátus belga szimpáthiájának kifejezője az a rendelkezés, amely szerint azokkal a belga mezőgazdasági munkásokkal szemben, akik a háború befejeztét követő egy éven belül akarnak az Unióba bevándorolni, az olvasni-tudáshoz, mint bebocsájtási feltételhez nem ragaszkodik. Teljesen ki akarja azonban zárni az új törvény az Amerikán kívüli földrészek feketéit, azután az iszákosokat és mindazokat, kik ellen büntető eljárás van folyamatban.

Az elnöki vétővel elutasított

törvénytervezet csak akként válhatik törvénné, ha a parlament mindkét háza $\frac{2}{3}$ - $\frac{2}{3}$ többséggel mondja ki, hogy a javaslatához ragaszkodik. Hogy ez így történjék, azért agitáltak a szakszervezetek, amelyek azonban maholnap minden munkás túlkínálat veszélyétől az európai kontinens jóvoltából szabadulnak meg, mert Európa államai közül szinte hónapról-hónapra több már a hadviselő, a hadviselő államoknak pedig most azokat a polgárait is a hazafiúi kötelesség tartja itthon és hívja a zászlók alá, akiknek – ha most nincs háború – az új világban kellene megélhetést keresniök ... (Z. P.)

Fogyasztók háborús szervezkedése.

Napilapjainkban több ízben vetődött fel utóbbi időben, hogy mi lehet annak az óriási árkülbözetnek a magyarázata, amely a legfontosabb fogyasztási cikkeknel nálunk és Németországban mutatkozik. A beavatottak tudják, hogy ennek is ugyanaz a magyarázata, mint Németország egyéb nagy hadi sikereinek, t. i. a szervezetség.

Mindjárt a háború kiütése után óriási arányokat öltött Németországban a fogyasztók szervezése, amely szervezési munka eredményének a jellemzésére legyen elegendő annak az adatnak a közlése, amelyet május 16-án a berlini Victoria serfőzdében megtartott gyűlésen az elnöklő Robert Schmidt hozott nyilvánosságra, s amely szerint ennek a szervezkedésnek ma már hét millió tagja van, a hozzátartozókkal együtt tehát mintegy huszonöt millió fogyasztót ölel fel, vagyis az egész német népnek mintegy harmad része vesz

részt benne. Könnyen érthető, hogy az ilyen szervezetnek a nyomása egyenesen ellenállhatatlan, s hogy ilyen szervezethez mellett teljesen lehetetlenség a helyzetnek olyféle, egészen visszaélészerű kihasználása, aminek nálunk vagyunk szemtanúi s egyszerűszersmint áldozatai.

A berlini gyűlésen megbeszélték azokat az intézkedéseket, amelyeket szükségesnek tartanak a háború további folyamán az angol kiéheztetési terv meghúszítása érdekében. Sok alapos hozzászólás és beható vita után a következő pontozatokat fogadták el a jövő gazdasági évben érvényesítendő intézkedések tárgyában.

1. Az emberi táplálék kellő mennyiségben való biztosítása túrhető árak mellett.

a) Kellő mennyiségek lefoglalása búzából, zabból, árpából, hüvelyesekből, valamint burgonyából a nagy birtokokon hetven millió ember évi szükségletének a fedezésére; törvényes kisajátítási és biztosítási felhatalmazások egyéb elemi tömegszükséglet tárgyaira, így tejre, vajra, vágómarhára, cukorra stb. fiziológiai minimál-szükségleti terv alapján.

b) Folytatása és esetleg továbbfejlesztése a kenyér stb. fejeként való elosztása társadalomgazdasági rendszerének, c) Rendszeres kifejlesztése a maximális ár megállapításnak a termelők és kereskedők irányában (percentuális közvetítési megállapítás). Eladási kényszer. Községek, közhasznú intézmények stb. elővételi joga. Vasúti tarifa-politika. Állami megtérítés külföldről való beszerzés esetében. Kiméretlen alkalmazása a polgári törvénykönyvnek és a büntető törvénykönyvnek az állam és a polgárok uzsoraszerű kizsákmányolása ese-

tere, d) Rendszeres előállítás és felraktározása az eltartható cikkeknek szárított főzelékeknek, szárított burgonyának stb. Korlátozása az emberi itatra szánt szesz és serfőzésnek. A nyilvános étkezdék fejlesztése. Korlátozása a fontos élelmi cikkekkel való spekulációnak.

2. Az állattartás és takarmány ellátás törvényes rendezése.

3. Birodalmi élelmezési hatóság létesítése, melynek működése kapcsolatos legyen az egyes gazdasági kerületekben önállóan működő hatóságokkal. A fogyasztók szervezeteinek a bevonása az élelmezési kérdést illető minden hatósági intézkedésnél. Az aratás és betakarítás előmozdítása az állam pénzbeli technikai és szervezeti eszközeivel. A legpontosabb termésbecslés. A készletek felvétele az összes fontosabb élelmi és takarmány cikkeknel, valamint mezőgazdasági üzemhez szükséges cikkeknel, első ízben rögtön az aratás után nyilatkozási kényszerrel és hamis adat bevalása esetében legszigorúbb büntető intézkedésekkel. Később a felvételek ismétlése, az eltitkolt készletek bevonása. Minden nagyobb községben községi élelmszer hivatal felállítás.

Mindezeket mi a teljesen eszeveszett drágaság közepette csak nézzük és bámuljuk, tenni valami ilyesfélét majd csak akkor fogunk ismét megpróbálni, amikor majd későn lesz.

Vajha egyszer már csalódnunk kellene az ilyen föltevésünkben.

Az osztrák tengerpart felszabadítása és a nemzetiségi elv.

Az osztrák tengerpart nemzetiségi viszonyai tekintetében általában igen téves képzetek terjedtek el. Az irredentizmus

agitátorai értették a módját, hogy az utolsó évek folyamán főképen az olasz, francia és angol napilapokban azt a felfogást terjeszték, hogy az egész osztrák tengerpart lakossága olasz, amely megváltásáért eped, mint ahogyan azt egyes politikai költők előszeretettel hangsúlyozni szokták. A művelt nyugaton, amelynek népei a nemzeti szabadság elvét és a kis nemzetiségek felszabadításának a jelszavát írták fel a zászlajukra, általában el is hiszik, hogy a dolgok így állanak. Minthogy az osztrák tengerpart kérdése a főütközéppont egyfelől jelenleg a monarchiánk és Olaszország, a jövőre nézve pedig a szláv és román világ között is, nem lesz felesleges, ha néhány szóval tárgyilagosan megvilágítjuk, hogy milyen a helyzet a valóságban.

Mindenekelőtt az hangsúlyozandó, hogy az u. n. irredentizmusnak csak Triesztben és néhány isztriai kikötővárosban vannak képviselői, még pedig főleg az éretlen kamaszok között. A triesztiek kereskedők és van bennük valami abból az átöröklött kozmopolitizmusból, amely kisebb-nagyobb mértékben az összes szabadkikötőkben feltalálható. Természetszerűleg szintén rendelkeznek a románok azon faji sajátosságával, hogy temperamentumosak, mindenért lelkesedésre tudnak gyulladni egy pillanat alatt, végül azonban megfontolják gyors ítéletüket. A triesztiek intelligens és józan emberek, gondos családapák és jó üzletemberek. Hasonló a helyzet a többi kikötővárosokban is. így történik azután, hogy a híres irredentizmus főképen az ifjúságot keríti hatalmába. A tüntető mobot nem lehet ideszámítani,

minthogy az minden elképzelhető párt részére megnyerhető. Ez Triesztben több ízben tapasztalható volt.

Görz-Gradiskában alig tudnak valamit az irredentizmusról. Bizonyára létezik egy bizonyos szimpátia a „regno”-val szemben, de a görziek mindenkor jó osztrák hazafiak voltak és büszkék arra, hogy Ausztria polgárai. Maga a határlakosság is hazafias érzelmű, sőt Brazzano és Cormons vidékén nem egyszer fordultak elő politikai civódások osztrák és olaszországi olaszok közt.

Ami a partvidéki lakosság anyanyelvszerinti eloszlását illeti, arra nézve a következő kis táblázat nyújt felvilágosítást:

Tartomány	Német	Cseh	Len-gyel	Rutén	Szló-vén
Trieszt .	11856	565	157	33	59916
Görz és Gradiska	4486	817	105	103	154564
Isztria . .	12735	807	255	43	55134

Tartomány	Szerb Horvát	Olasz	Ro-mán	Ma-gyar	Össze- gyar- sen
Trieszt .	2403	118959	11	13	190313
Görz és Gradiska	186	90119	7	6	249893
Isztria . .	138184	147417	883	5	386463

Az 1910. évi népességi statisztika ezen adatai azt mutatják, hogy az olaszok a tengerparti tartományokban a szlávokkal szemlén kisebbségben vannak. Kétségtelenül megállapítható, hogy ethnikaileg, nyelvileg és érzelmileg az osztrák tengerpart lakosságának nagy többsége passzív tételt jelent az irredentizmus szempontjából és hogy az olasz lakosság jelentékeny része is intakt a D 'Anmmzio-féle „epedéstől”. Olaszország itt tehát nem felszabadító-, hanem hódító hadjáratot folytat.

A próféta haszna.

Richard Calwer lapja, a „Konjunktur” egyik legutóbbi száma jó mulatságot rendez olvasóinak Iwan

von Bloch rovására, aki maga is a humoros oldalán fogná fel bizonyára a dolgot, ha 1912-ben meg nem halt volna. Iwan von Bloch nagy tudományos munkát irt annak idejében annak a bizonyítására, hogy Németország nem bírna ki egy háborút. Kimutatta, hogy a legrövidebb idő múlva bekövetkeznék az általános éhínség, mert az ipari vidékeken 90 napra való élelem se volna. Ennek a következménye lenne a gabonaárak mérték nélkül való emelkedése, ami még fokozódnék a pénznek rohamos elértéktelenedésével. Az ipari üzemek azonnal mind teljesen megszűnnének a behívások folytán és a munkátlanok által keletkezett óriási nyomor, amely még hozzá a szocialista lelkületű népeiséget érintené legsúlyosabban, fosztogatásokra és rombolásokra vezetne. Pontosán 70 százalékban lehet megállapítani Németország ellenálló képességének a csökkenését 1870 óta. De ez még nem elég. A háború következtében a földek is műveletlenek maradnak és a bányák üzeme se tarthatók fenn. Az állam bevétele a minimumra süllyed és pénzt abszolúte nem lehet szerezni, mert a külföldi tőke el van zárva, az országban magában pedig lehetlenség kölcsönt kapnia. És így tovább. A kilenc milliárdos kölcsönjegyzés után, a teljesen zavartalan gazdasági élet közepette ezeken a „tudományos” jövendöléseken most annál jobban multhat a német közvélemény, mert mint a „Konjunktur” mondja, ezeknek a tudományos és nagy apparátussal körülmogatót megállapításoknak sok része volt az angolok háborús számvetésének az összeállításában.

Hadviselő államok szociálpolitikája.

A hadviselő államok bizonyára igen keveset gondoltak a szociálpolitikára, amidőn hadseregeiket mozgósították és egymásra vették. És mégis a tényleges viszonyok ereje kényszerítette őket bizonyos törvények megalkotására és rendeletek kibocsátására, amelyek bizonyos szociálpolitikai tájékozódást tesznek lehetővé a jövőre vonatkozólag. Még a konzervatív politikusok is kénytelenek elismerni, hogy a háború befejezése után a szociálpolitika lesz az állam legfőbb feladata. Sőt már a háború folyamán is szükségessé vált a kormányok új irányú szociálpolitikai működése. Alkalom nyílt arra, hogy a mozgósítottak családtagjainak segélyezéséről szóló még a háború kitörése előtt hozott és a háború kitörésekor alkalmazásra került törvény szociálpolitikai hatásait kipróbáljuk. Bármilyen szerény keretek között is mozog ez a segélyezés, a proletárság szempontjából még; sincsen jelentőség és üdvös hatás nélkül. Hogy a bevonultak családtagjainak adott segélyek összege végeredményben milyen nagy lesz, arra vonatkozólag pontos becslés ma még nem eszközölhető, de valószínű, hogy sok millió koronát fog kitenni. A régebbi időkben a bevonultak szűkölködő hozzátartozóit a magánosok alamizsnájára utalták; ma törvény állapítja meg a segélyre való igényüket.

Németországban a mozgósítottak családtagjainak segélyezését az 1888. február 28-iki, továbbá újabban az 1914. augusztus 1-i törvény szabályozta. A segély májustól októberig havonta 9, a többi hónapokban havonta 12

márkára rüg: minden egyes gyerekért havi 6 márka segély jár.

Franciaországban a háború kitörése előtt nem volt törvény, amely a mozgósítás folytán bevonultak családtagjai részére segélyre való igényt állapított volna meg. Ilyen törvényt csak 1914. augusztus 5-én hozott a francia országgyűlés. E törvény alapján a behívottak nejei 1.25 frankos segélyben és minden gyerek után 50 centime pótlékban részesülnek. Ezt a segélyt az állam a háború egész tartama alatt nyújtja, tekintet nélkül az illető katonai személy sorsának alakulására.

Angliában a zsoldosok bő zsoldban, családjaik pedig támogatásban részesülnek.

Oroszországtól, Törökországtól és a balkáni államoktól eltekintve valamennyi a háborúban résztvevő ország segíjezi a bevonultak hozzátartozóit. Ennek elvi szempontból is nagy szociálpolitikai jelentősége van. Az az elv jut így u. i. elismerésre, hogy az egyes a háború teremtette ínséggel tehetetlenül áll szemben és az összességnek kell közbelépnie, hogy a harcosok feleségeit és gyermekeit az éhezéstől és lezülléstől megóvja.

Hasonló szociálpolitikai jelentőséggel bírnak azok a rendeletek, amelyeket az összes hadviselő államok, talán csak a német barbárok ellen küzdő és a civilizációt védő Oroszország kivételével, kibocsátottak. E rendeletek legnagyobb része az egyéni önzés érvényesülése és az összességnek spekulánsok által történő kizsákmányolása ellen irányul. Ide tartoznak a készletek eltitkolását tilalmazó, az árfelhajtást tiltó és a maxi-

mális árakat megállapító, a requirálási és a kenyérjegyekről szóló valamint a jövő termés összevásárlását tilalmazó stb. rendeletek.

A lövészárkokból hazatérő és a háború legsúlyosabb terheit viselő munkásság joggal fogja az államtól megkövetelni, hogy szűnjék meg a gazdagok állama lenni és hogy a dolgozó néposztályok államává alakuljon át. Se szeri se száma azoknak a szociálpolitikai feladatoknak, amelyek az államra a háború befejezése után várnak és amelyet a szociálpolitika kérdéseit az állami élet központjába fogják helyezni.

A svájci gabonamonopolium.

A svájci szövetségi parlament nemrég tárgyalta azt a mezőgazdaság köréből tett javaslatot, hogy a belföldi gabonatermelés fejlesztessék. A svájci gabonatermelés u. i. tudvalevőleg 1905 óta mintegy 30%-al visszament és ma már az összes szükségletnek alig 15%-át fedezi. A kormány kijelentette, hogy a belföldi gabonatermelés *nagyarányú* fellendítése kilátástalan kísérlet lenne, minthogy a földművelőket nem lehet arra kényszeríteni, hogy a sokkal jövedelmezőbb állattenyésztésről és tejtermelésről a gabonatermelés kedvéért lemondjanak. Ezzel szemben a Bundesrat azzal a tervvel foglalkozik, hogy *a gabonabehozatalnak a háború kitörése óta behozott államosítását a háború után is fentartsa, minthogy ez a monopólium a nép összessége szempontjából igen üdvösnek bizonyult.* A nép bizonyára nem helyeselné, ha az állami gabonakereskedelem a békekötés után ismét megszűnnének és a régi tökéletlen állapotok ismét vissza-

állíttatnának. A kormány az állandó gabonamonopóliumot oly módon óhajtja megvalósítani, hogy a gabonát közvetlenül a malmokhoz juttassa és így a drágító közvetítő kereskedelmet kizárja. Az állami hatóságok dolga lesz, hogy az ország kenyérral való ellátását mesterséges eszközök igénybevétele nélkül állandóan biztosítsák és egyidejűleg a bel-földi gabonatermelést is fejlesszék *a lehetőséghez mérten*.

Elvileg a svájci parlament valamennyi szónoka helyeselte az állandó gabonamonopóliumot úgy, hogy az ott minden valószínűség szerint meg is fog valósulni.

A munkásság a háborúokozta etolódásokhoz alkalmazkodik.

Érdekes módon nyilvánul meg a német Famunkásszövetség által gyűjtött számadatokban. E szerint abból a 92.124 famunkás-

szövetségi tagból, aki a háború 30-ik hetében még odahaza volt, nem kevesebb mint 20.383 dolgozott idegen munkaszakban. Tehát majd minden negyedik famunkás tudott a saját szakmáján kívül eső munkaágban elhelyezkedni és helytállani. Ezek a háborús megfigyelések hasznos tanulságokat tartalmaznak a béke idejére is. Nagyon sok vita folyt már afölött, hogy mennyiben lehetséges a foglalkozást változtatni időleges vagy tartós munkanélküliség esetében, az egészség veszélyeztetése vagy a tanult szakmában bekövetkezett rokkantság esetén. A „Verein für Sozialpolitik”-nak az alkalmazkodásra vonatkozó kutatásai most a háborús tapasztalatok által bőségesen ki fog egészülni, csak kívánatos, hogy ezeket a tapasztalatokat a szakszervezetek rendszeresen gyűjtsék és tanulmányozzák.

KRÓNIKA.

A háború és az amerikai kivándorlás.

Nemrég megjelentek az 1915. évi július 1-től december 31-ig terjedő időszakra vonatkozólag az Egyesült Államokba irányuló bevándorlásról szóló adatok. E hat hónapból öt esik a háború korszakába.

Amint az könnyen érthető, a háborús államokból jövő bevándorlás megszűnt. A Skandináviából, Olaszországból – főképen Délolaszországból és Görögországból – jövő bevándorlás tovább folyt, ámde néhány igen szembeötlő módosulással, különösen az utóbbiaknál. Az északi

országokból érkező bevándorlók számán u. i. a háború hatása alig volt észrevehető és alig ütött el a háború előtti fluktuációktól. Az ezen országokból jövő bevándorlók száma hat hónap alatt 80.068 embert tett ki. Ha ezt a számot megszorozzuk kettővel, 160.136-ot kapunk, ami az előző évhez képest ugyan kb. 17%-os csökkenést jelent; ez korántsem rendkívüli még béke idején sem. A Déloroszágból és Görögországból jövő bevándorlók száma 37.206-ra rúgott az említett hat hónapos periódusban; ez a szám kettővel szorozva 74.412-nyi összeget ad egy évre vonatkozólag, ami az előző évhez képest

55%-os csökkenést jelent, tehát több, mint háromszor akkora, mint amilyen az északi országoknál megállapítható volt. Ez nem meglepő jelenség, minthogy Görögországra és Olaszországra nézve az említett korszakban a háborúba való beavatkozás lehetősége több, mint háromszor akkora volt, mint a skandináv államokra nézve és ennél fogva a kivándorlás törvényes, erkölcsi és egyéb akadályai is megfelelően nagyobbak voltak.

Talán még érdekesebbek az ugyanazon periódusra és országokra vonatkozó visszavándorlási adatok. Az északi országokba 19.590-en vándoroltak vissza, ami a kivándorlók 24.3%-ának felel meg és a kivándorlási többlet 60.478 hat hónap alatt. A visszavándorlók száma egy évre átszámítva, vagyis kettővel megszorozva, 39.180-at tett ki, valamivel többet, mint az előző évben. Ezzel szemben a déli országokba 84.300 ember tért vissza hat hónap alatt, ami a kivándorlókhoz arányítva 226.6%-nak felel meg, vagyis a visszavándorlók száma a kivándorlókét több mint két és egynegyedszer felülmúlta. Az előző évben az arány 65.8% volt, vagyis az emelkedés teljesen ugrásszerű.

Az Európa két része közötti ezen ellentét még jelentékenyebbé válik, ha meggondoljuk, hogy míg 1880-ban az Európából az amerikai Egyesült Államokba érkező bevándorlók 95%-a jött az északi és nyugati államokból, addig 1912-ben 70% jött a déliekből és keletiekből. A háború eredményeképpen, vagy legalább is a háború alatt e téren oly erős reakció mutatkozott, hogy a 70% déli és keleti kivándorló helyett 68% északi és déli érke-

zett az Egyesült Államokba. Ha a bevándorlási többletet vizsgáljuk, az arányok eltolódása még szembeötlőbb.

A világ legnagyobb szakszervezetében

egyetlen év alatt 544.934-ről 322.917-re apadt a tagok száma. A német fém munkások szövetségének 1914. évi jelentéséből való ez a két szám, amely szövetség az 1914. év végéig 185.081 katonát adott azoknak az érdekeknek védelmére, amelyekért ma az egész német nép hadban áll.

A szövetség jelentésének többi érdekes adatát a következőkben adjuk: A bevételek – amelyek a háború folytán az 1913. évi eredményen 3,431.590 márkával maradtak alul – az 1914. évben 15,206.935 márkát tettek ki. Ezzel szemben a szövetségnek egyedül a munkanélküliek segítésére 4,165.110 márkával többet, összesen 7,395.311 márkát kellett kiadnia, a betegsegélyezésre pedig több mint 3 millió koronát. Tagjainak segélyezésére összesen 12,752.027 márkát költött a német fém munkások szövetség, amelynek az 1913. év végén 13,112.000 márkát kitevő vagyona az 1914. év végéig a háborús állapot folytán közel másfél millió koronával csökkent.

Tizennyolc millió márka.

Tizennyolc millió márkát meghaladó összeget fizetett ki a németországi 39 szakszervezeti szövetség munkanélküli segély címen a háború első háromnegyed évében. Ebben a számban nem csupán a szervezetek ragyogó teljesítőképessége nyilvánul meg, hanem az egész német néppel szemben is óriási

szolgálatot jelent az önszegélyezésnek ilyen hatalmas aránya. Mert ezek a milliók a munkáscsaládok százazreit óvják meg attól, hogy a nyilvános szegélyezés örvényébe süllyedjenek és az összeség terhére váljanak.

A háború és a svájci munkáviszonyok.

A háború tudvalegőleg nemcsak a hadviselő országok gazdasági és szociális érdekére és munkáviszonyaira volt nagy hatással, hanem a semleges országokéira is. Ismeretes dolog, hogy a háború színterétől messze fekvő amerikai Egyesült Államokban a kereseti és a megélhetési viszonyok – dacára az entente részére készülő hadi cikkekben beállott túltermelésnek – az utolsó hónapokban rendkívül megnehezedtek és nagyarányú munkanélküliségre vezettek. Könnyen érthető, hogy a nyugati hadszíntér tőszomszédságában fekvő és a hadseregét hadilétszámra kiegészítő *Svájcban* a háborús gazdasági és szociális hatások igen intenzíven mutatkoztak.

A viszonyoknak ez az alakulása főképen a szakszervezeteket hozta nehéz helyzetbe. Egyes szakszervezetek, amelyek tagjai nagyrésztben külföldi (német és olasz) munkások soraiból kerültek ki, esaknem teljesen tönkrementek, így többek között az építő munkások, festők és gipszmunkások szervezetei.

A famunkások nemrég ankétet rendeztek a háborúnak a Svájci szakszervezetekre gyakorolt káros hatásai tárgyában. A famunkások szövetségét u. i. a háborús viszonyok igen érzékenyen érintették, amennyibe e szövetség 7077 tagja közül csak 3921

maradt meg. Ezek közül is 1001 munka nélkül van. Katonai szolgálatra bevonult vagy elutazott 2902 tag, törültek vagy kiléptek 231. A legrosszabbak voltak a viszonyok a háború kitörését követő hónapokban. Szeptember 1-én a szövetségnek 2677 tagja volt és 1129-en voltak munka nélkül. Ezután némi javulás volt észlelhető. November 1-én 3728 tag közül 909 volt munkanélkül. A svájci famunkások szövetsége 1913-ban 50.000 frankot fizetett ki munkanélküli segélyekre, 1914-ben azonban 61.812 frankot, jóllehet 1913-ban a szövetségnek kétszerannyi tagja volt, mint 1914-ben. Még sokkal nagyobb arányú az emelkedés, ha az 1914. évről a háborús időszakait hasonlítjuk össze az előző év megfelelő szakáival. Az 1913. év harmadik negyedében u. i. 9630*55 frankot fizetett ki, az 1914. év harmadik negyedében ellenben 17.599-80 frankot; 1913 negyedik negyedében 9630.55, 1914 negyedik negyedében pedig 14.212-35 frankot. – A háború kezdete óta 838 famunkás bére csökkent 10 százalékkal, 569-nek 20 százalékgig, 37-nek 30 százalékgig és 8-nak 40 százalékgig. 707 famunkásnak a napi munkaidéjét egy órával szállították le. 1701-nek a munkaidéjét két órával, 364-nek három órával és 97-nek négy órával.

A svájci nyomdászok szövetsége néhány héttel ezelőtt megállapította, hogy tagjainak *száma a háború miatt 1914 október 1-től januárig 3896-ról 3700-ra csökkent. Ezek közül 352-en svájci katonai szolgálatra vonultak be, 253-an háborúba mentek, 164-en munkanélkül vannak, redukált munkaidőt dolgoznak 993-an és csak 1467 tagnak van

teljes foglalkozása. A szövetség az 1914. évben összesen 367.455 frankot adott ki segélyezésekre. Ebből 135.485 frank jutott a munkanélkülieknek; az 1913. évvel szemben ez az összeg 90.535 frankos növekvést jelent és csak 28.816 frankkal kevesebb, mint a legutóbbi tíz esztendőben kifizetett összes munkanélküli segély.

A háború nagy mértékben érintette a svájci szabók szövetségét is. A szövetségnek a háború kitörése előtt 1850 tagja volt, a háború alatt pedig csak 1058. A veszteség tehát 42 százalék.

Ezzel szemben a fémipar, gyáripar és textilipar oly szerencsés konjunktúra napjait éli, hogy munkásait a rendes gyári munkaidő meghosszabbításával kell dolgoztatnia. A svájci Solothurn kanton kormánya a munkaidőhosszabbítás engedélyezését ahhoz az elvi feltételhez köti, hogy a munkásoknak a rendes időn túl teljesített munkájukért a rendes bérüknél minimálisan 25%-kal magasabb bér fizetendő. A kanton kormányzat elhatározása megokolásul arra mutat rá, hogy a rendszeres munkaidő-meghosszabbításának a munkás látja kárát, de a kormánydöntésnek ezenfölül az a célja, hogy a rendszeres különmunkának, a különmunka árának megdrágítása révén is gátat vessen. A kantonális kormánynak erről az intézkedéséről a megokolásban megnyilatkozó szociálpolitikai megértésre való tekintettel emlékezünk meg.

Munkanélküliség az Egyesült Államokban.

Az amerikai Egyesült Államokban az ott megjelenő lapok nyilatkozatai szerint az ellen-

ségeink hadseregei részére szállító üzemeknek a végsőig való fokozása ellenére a munkanélküliség igen nagy méreteket öltött, mint-hogy az ipar és mezőgazdaság számos ágában lehetetlenné vált a termékek részére bel- és külföldön piacokat találni. Magában New-York városában egy ott megjelenő lap szerint tavasz kezdetén 400.000 munkanélküli volt.

„Ez máshol sincsen másképen” – írja ugyanez a lap. „Lehet, hogy itt-ott időről-időre egyes területeken egy kis „boom” észlelhető; ezek azonban kivételek, oázisok a sivatagban és nem a kereskedelem virágzásának és az ipar újjáéledésének jelei. Itt az orosz egy félmillió cipőt, a francia automobilonkat, a brit dum-dum golyókat rendelt, amott egy község létesít egy vállalatot, mint aminő pl. a mi subway-nk. De mindez nem csak egy csepp-e a tengerberben? ... A fegyverkereskedelem folyton azt hangsúlyozza: „Nézzétek az entente minő munkaalkalmat szolgáltat az amerikai munkáságnak?” – És négyszázezer ember éhezik, nyomorog, hiába keres munkát az újvilág metropolisában, jól-lehet sem blokad alá nincsen helyezve, sem a háborúban nem vesz részt ... Ha mi szabadok lennénk és függetlenek Angliától, amely néhány szállítót meggazdagít, akkor nem lenne New-Yorkban négyszázezer munkanélküli – és Pittsburgban és Hartfordban néhány milliomos, akik a fegyverszállítások óriási profitja révén a legközelebbi nyáron szerepet játszhatnak.

Egy new-yorki lap nemrég ideérkezett március végi számából is igazolódik hát az a tény, hogy a háború a háborún kívül maradó államokat is válságok felé viszi.

A magyarországi szakszervezetek vagyoni állapota 1914-ben.

A háborús év a szakszervezetek bevételeit és vagyoni állapotát tetemesen csökkentette. A bevételek 360.955 koronával csökkentek a kiadások ellenben az 1913. évhez képest 288.326 koronával emelkedtek.

A szakszervezetek 1914. évi pénztári forgalma a következő volt:

Pénztári állomány 1913.	
dec. 31-én	688.941'34 K
Bevétel 1914 jan. 1-től dec. 31-ig.	2.132.541'61 K
Összesen	2.771.482'95 K
Kiadás	2.249.508'05 K
Pénztári állomány 1914 dec. 31-én	521.976'90 K
Leltár és ingatlan vagyontérték	2.690.557'88 K
Összsvagyon 1914 dec. 31-én	3.212.534'78 K

Összehasonlítva a szakszervezetek 1913. és 1914. évi bevételeit, az eredmény a következő:

	1913. év	1914. év
Beiratási díjak	41.815'80 K	25.419'70 K
Tagdíjjárulékok	1.865.109'20 K	1.526.780'18 K
Mulatságokból	107.512'36 K	62.677'51 K
Egyéb bevételekből	479.059'63 K	517.684'22 K
Az összbevétel	2.493.496'90 K	2.132.541'61 K

Ez adatok összehasonlításánál különösen feltűnik, hogy a tagjárulékok és a többi bevételek is csökkentek, addig az egyéb bevételek tétele 38.624.32 koronával magasabb, mint 1913-ban volt. Az egyéb bevételek egyrészt az ingatlanok jövedelmeiből származnak, de ugyanezen tételben a szakszervezetek által felvett kölcsönösszegek is könyvelhetnek. Miután pedig több szervezet a tagok fokozottabb segélyezése céljából, kisebb nagyobb kölcsönösszeget vett fel és ezeket az egyéb bevételek cím alatt könyvelte, ennél a tételnél látszólag nagyobb bevétel mutatkozik, mint az előző évben.

Az 1914-ben eszközölt kiadások részletezése:

Munkanélküliségély ...	747.278'76 K
Utaz és költözködési segély	81.301'26 „
Rendkívüli segély ...	41.592'48 „
Temetkezési segély ...	27.656'20 „
Beteg- és szülési segély	190.754'39 „
Özvegy-, árva- és rokkantségély	157.606'88 „
Jogvédelem	24.970'76 „
Oktatás	24.707'27 „
Könyvtár	7.000'01 „
Szaklap	96.408'63 „
Lakbér	143.299'89 „
Lakásfentartás	37.796'61 „
Kezelési költség	191.445'13 „
Irodai kiadás	46.936'82 „
Leltár	19.138'26 „
Agitáció	53.052'21 „
Mulatságok	27.030'31 „
Ingatlan, törlesztés és egyéb kiadás	331.430'31 „
Összesen	2.249.506'05 K

Katona Béla közgazdasági évkönyve.

Katona Béla évkönyve, mely a múlt év közgazdasági, pénzügyi és ipari életének eseményeiről ad számot megjelent. Az évkönyv bevezető része úgyszólván teljesen a háború által előidézett helyzet vázolásának és boncolásának van szentelve s itt Katona arra a következtetésre jut, hogy a német birodalom államszervezetének és céljának fölénye oly nagy erővel domborodott ki az entente-államok viszonyaival szemben, hogy a jövőben kétségkívül az államhatalom kereteinek lényeges változása és kiterjesztése várható. A következő fejezetek az állam gazdasági védőintézkedéseivel s ennek keretében főleg a moratóriumrendeletekkel, ezután a nemzetközi ügyekkel, majd pedig Ausztriához és Németországhoz való viszonyunkkal foglalkozik. A nemzetközi ügyek között különösen a keleti vasú-

takra és az oroszok balkáni törekvéseire való rész érdemel említést; míg Ausztriához való viszonyunk vázolásánál azt emeli ki, hogy elvetendőnek tartja a túlsúly pertraktálását s ezzel szemben a paritás biztosítását helyezi előtérbe. Megállapítja Katona, hogy Ausztriának és Magyarországnak nemcsak pénzügyi ereje, hanem termelőképessége is alig sejtett mértékben fokozódott a háború kitörése óta s közlekedési eszközeinek magas színvonala pedig rendkívüli teljesítéseket tett lehetővé. A pénz- és hitelügyek állásáról megállapítja, hogy a külföldi fizetések megakadása a mi pénzügyi erőnk egyenlegét növelte s továbbá, hogy a pénzeszközök gyarapodása s ezeknek hazánkban való maradása nemcsak a takarékbetéteket, hanem a közönség vásárlóképességét is növelte. Ilyen körülmények között az ipari termelési viszonyok – már a nagyobb arányú hadügyi szállítások folytán is – lényegesen javultak, s világosan megállapítható, hogy ha némely iparág termelése csökkent is, az ipari termelés egészben véve növekedett. Ebben a fejezetben különben Katona 35-40 iparág helyzetét világítja meg nemcsak a termelés, hanem a belső fogyasztás és a külkereskedelmi forgalom alakulása szempontjából is.

A mezőgazdasági termelés döntő jelentőséghez képest Katona nemcsak azon intézkedéseket ismerteti, a melyeket a lábón állott termés biztosítása érdekében tettek, hanem azokat is, a melyekre a jövő évi termés érdekében volt szükség. Az utolsó két fejezet a közlekedés viszonyokat még pedig a vasutak, közutak, belvízi és a tenger-

hajózás, úgyszintén a posta és távírda helyzetének megvilágítása útján ismerteti, végül pedig a szociális ügyeket részletezi, melyeknek keretében a háborúnak társadmunkra gyakorolt hatását s a kormánynak, valamint a társadalomnak védő intézkedéseit és intézményeit vázolja. A könyv negyedfélszáz oldalon jelent meg és 5 koronáért a könykereskedésekben kapható.

A háború és a munkapiac.

Matlekovics Sándor hosszabb tanulmányt írt a Magyar Iparban a háborúról és az ipari életről. Érdekes adataiból közöljük alábbit: Mindjárt a háború kezdetén az ipari munkások 30 százaléka, novemberben már 40 százaléka, máig 50 százaléka vonult be katonának. Ez már magábanvéve inkább munkáshiányt, mint munkanélküliséget teremtett. A kerületi betegsegélyző munkáspénztárak novemberi jelentései szerint csökkent a munkások száma: a komáromi kerületben 55%-kal, a pécsi kerületben 53%-kal, a nagyváradai kerületben 52%-kal, a soproni kerületben 35%-kal, a debreceni kerületben 31%-kal, az aradi kerületben 30%-kal, a budapesti kerületben 29%-kal, a szombathelyi kerületben 28%-kal, a nagybecskereki kerületben 26%-kal, a váci kerületben 22%-kal, a győri kerületben 18%-kal.

A budapesti állami ipari és kereskedelmi munkaközvetítő intézet igazgatójának 1914. évi november végéről szóló jelentése szerint a munkáspiac állapota a háború főrgetege dacára elég kielégítő; a munkanélküliek száma alig nagyobb a normális viszonyok közt is mutatkozó számnál, a munkás-keresleti viszonyok

tehát nem rosszabbodtak olyanira, amint azt a szakkörök bekövetkező háború esetére általában és elég indokoltan várták. A budapesti munkaközvetítő hivatal adatai szerint 100 munkaalalomra esett kínálkozó:

	1913. évben	1914. évben
Juliában	287	242
Augusztusban	264	317
Szeptemberben	285	151
Októberben	265	85
Novemberben	370	150
Decemberben	203	123

Eszerint Budapesten csak a riadalom havában, augusztusban volt több kínálkozó, mint a tavalyi év hasonló időszakában és már szeptember havában csökkent az arány, sőt október havában már határozottan munkahiány mutatkozik, miután nagyobb volt a kereslet a kínálatnál. De nemcsak Budapesten uralkodik általában a munkanélküliség, hanem a vidéki városokban sincs e tekintetben panasz. Nagyobb vidéki városainkban az építőmunkások kivételével inkább munkahiányról panaszkodnak, Pozsony, Kolozsvár, Sopron, Temesvár iparossága munkahiányról szól. Egyes iparágakban a munkások tényleg nem kapnak foglalkozást: a sokszorosító ipar, a bútorasztalosok, a vasöntők, aranyművesek nagyrésze munkát keres. Kellemetlenül hatott a háború az építőiparra, melyben az 1910. évi népszámlálás szerint 166.400 kereső talált foglalkoztatást. Az építőipar nálunk erősen függ a hiteltől. Épületeink legnagyobb része hitellel – jelzálog alapján – épül. Ez a hitel a háború kitörésével teljesen elapadt és ezzel az építkezés tökéletesen szünetelt. A sokszorosító iparban (24.000 keresővel) erősen érzik a háború kellemetlen

hatását. A nyomdák a kisebb térfogatra összevont lapokon, a hivatalos kiadványokon és folyóiratokon kívül alig készítenek nyomtatványokat. A kereskedelmi áru, valamint a könyvek kiadása majdnem teljesen elmaradt, úgy hogy a nyomdaszemélyzet nagyrésze a korlátolt üzemidő mellett is munkahiányban szenved és a nyomdaszemélyzet szakszervezeteinek erős támogatását veszi igénybe. Természetes, hogy a nyomdákkal kapcsolatos iparok, kivált a könyvkötőipar teljes pangásban vannak és a nyomor ebben az iparban nagy. Maga a papíripar (12.000 keresővel), ámbár külföldi piacra nem szállíthat és számos munkását a hadbavonulás által elveszíti, eléggé el van foglalva. Szünetelő iparok azok is, amelyek fényüzési célokra szolgálnak, amilyenek első sorban az arany- és ezüstáru, az ékszerkészítő, a bronzipar és iparművészet különböző ágait művelő iparok; itt megrendelések hiányában teljes munkaszünet állt be, melyen némileg enyhített a jótékonyság által felkarolt emlékjelek készítésének lehetősége. Megérzi a háború nyomását a divatáru, nőruhák és kalapok készítése, miután a divatirány teljes hiánya, a háború komolysága, legtöbb családnak közvetlen érdeklődése: bevonult hozzátartozóinak sorsa, sebesülése, sőt kimúlása folytán a divattal való törődést teljesen letörte. (? *A szerk.*)

A Magántisztviselők Országos Szövetsége

most tette közzé az 1914. évről szóló beszámoló jelentését. A háborús állapotok folytán a Szövetség tevékenységének a súlypontja a háborús szociálpolitikára

helyeződött. A jelentés szerint a Szövetség erélyes fellépése folytán bocsátotta ki a kereskedelmi miniszter a vállalatokhoz intézett ama leiratát, amelyben megkövetelte ezektől, hogy alkalmazottait ne bocsássák el és fizetéseiket ne redukálják; ugyancsak a Szövetség e fellépésének volt az eredménye, hogy az állami és hatósági intézmények hivatalaiban tömegesen alkalmazták az állástalan magántisztviselőket, noha egyelőre csak ideiglenes minőségben. Ingyen vasúti szabadjegyet szerzett azoknak az állástalanoknak, akik családjukhoz kívántak haza utazni, hogy ily módon megélhetésük megkönnyíthessék. A háború kitörése óta állandóan kapcsolatot tartott fenn a O. M. Sz. az országos és a fővárosi hadsegítő bizottsággal, valamint a hatóságokkal. A kereskedelmi miniszter ankétján követelte a hadbavonult magántisztviselők munkaviszonyának megfelelő szabályozását, ily értelemben a miniszterelnöknél és az igazságügy-miniszternél is interveniált. A háború kitörésének időpontjától kezdődően mintegy 12.000 korona értékű természetben való szolgáltatásokkal támogatta az állástalanokat, tekintet nélkül arra, hogy tagjai voltak-e a Szövetségnek, és a készpénz-segélyek is több ezer koronára rúgtak. Állandóan tevékeny részt vett a magánalkalmazottak segítő kuratoriumának munkásságában, állás-közvetítője útján pedig 513 magántisztviselőnek szerzett foglalkozást. Mindezen munkássága mellett a Szövetség nem szűnt meg szorgalmazni a törvényhozás mulasztásainak pótlását és a szolgálati viszonyok szabályozására, a kötelező nyugdíjbiztosításra, valamint a vasárnapi

munkaszünet módosítására vonatkozó törvénytervezetek alkotmányos letárgyalását. A világháború a Szövetség anyagi viszonyait nem rendítette meg, noha kénytelen volt minden erejét teljesen megfeszíteni, hogy a sok irányban támasztott követeléseknek megfeleljen.

A háború és a magánalkalmazottak.

A háború a magánalkalmazottaknak tudvalévően igen nagy tömegeit szólította el munkája mellől, de az ipar és kereskedelem a termelés és közvetítés munkájának a háború folytán bekövetkezett korlátozódások övetkeztében – különösen a háború kezdeti időszakban – az itthonmaradottak nagy tömegeit is állástalanná tette. Ilyen előzmények után sokak számára örvendetes meglepetés a magánalkalmazottak szakszervezeti alapon álló egyesülésének, a Magántisztviselők és Keresk. Alkalmazottak Orsz. Szövetségének 1914. évi anyagi helyzetéről szóló az a jelentés, amelyből kitűnően a Szövetségnek az 1914. évben, tehát a háború első felét már magában foglaló évben 41.211 K 23 f. bevétele volt s hogy ebből 1237 K a beírási díjából és 34.571 K tagdíjából folyt be. A szövetség az 1913. évi pénztári maradvány beszámításával 46.634 K 70 f-t kitevő mobil vagyonából az alkalmazottak szociális és kulturális céljaira, munkanélkül maradt tagjainak segélyezésére – adminisztrációjának és helyiségi fönntartásának költségeit beleszámítván – az év folyamán 42.238 K 67 fillért költhetett el.

A munkaalkalmak összeírása és a munkaközvetítés Franciaországban.

Miután a magán állásközvetítést Franciaországban törvényes intézkedés szüntette meg, az állam és község nagy összegeket áldoznak munkás tőzsdék fentartására és pedig olyan módon, hogy az ingyenes állásközvetítés munkájának ellátása fejében a szakszervezeteknek támogatást nyújtanak. Ennek ellenére a magán munkaközvetítés ép úgy mint azelőtt, még most is fenáll, csak-hogy most különféle egyesületek, újságok stb. címe alatt elrejtőzködik. A munkaközvetítés szervezetének meg nem felelő volta különösen a mostan háború alatt vált érezhetővé és ezért ennek megjavítása céljából a parlament munkaügyi bizottsága új törvény javaslatában a nyilvános munkaközvetítés szervezésére 500.000 francnyi hitel engedélyezését kérte. Ez az összeg a kerületi munkaközvetítőknek felállítására fog szolgálni, melyek a bizottság terve szerint a fenálló községi munkaközvetítők központi és kicserélő szervezeteként szerepelnének.

Az alkoholfogyasztás korlátozása Ausztriában.

Az osztrák belügyminisztériumnak ez évi február 6-án kelt rendelete felhívja a politikai hatóságok figyelmét arra a tagadhatatlan tényre, hogy az alkohollal való visszaélés nem egy vidéken még a mostani komoly időkben is grasszál. Ugyané rendelet az alkoholizmus leküzdésének törvényes útjára vonatkozólag régebbi törvényekre és császári rendeletekre hivatkozik, amelyek megállapítják, hogy a

vendéglők és italmérések iparrendészeti szabályozásnak vannak alávetve. A kereskedelmügyi minisztérium egyébként már egy 1914 szeptember 14-én kibocsátott rendeletben kifejtette, hogy az alkoholizmus ellen a törvényes keretek között mily rendszabályok alkalmazhatók.

A belügyminisztérium ezzel egyetértőleg többek között ezeket rendelte el:

Az alkoholizmus elleni célszerű eszközöknek tekintendő a korai záróra megállapítása mellett a pálinkaméréseknek bizonyos nap szakokban, pl. délben történő bezáratása, valamint rendőri tilalom kibocsátása arra vonatkozólag, hogy bizonyos vevők, így különösen fiatalkorúak, valamint iszákos, foglalkozás nélküli egyének, koldusok, csavargók, naplopók, valamint kihágásokra hajlamos személyek a pálinkamérésekbe bebocsátást nyerjenek, illetőleg azokban tartózkodjanak.

Megtiltható továbbá, hogy egy és ugyanazon egyénnek ismételten egymásután nagyobb mennyiségű pálinkát adjanak, valamint, hogy a fent felsorolt egyének, továbbá – szükség esetén – munkások, katonák stb. részére eladjanak. Oly helységeken, amelyekben több pálinkamérés van, e pálinkamérések üzemére a hét egyes napjaira turumusokkal lehet behozni.

Népfelkelői szemlék és bevonulások napján, továbbá a közrend megzavarása vagy ennek veszélye esetén, valamint a tulnyomólag munkásoklakta kerületekben általában az összes korcsmák, resp. pálinkamérések hosszabb rövidebb időre történő bezáratása elrendelhető.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti: Zádor Pál.

Háborús kérdések.

A hadirokkantak gyógyítását, munkaképességük helyreállítását, új munkára nevelését célzó tevékenységnek csak azokon a helyeken lesz sikere, ahol ezt az akciót tervszerűséggel, céltudatossággal indítják meg, ahol a munka az előre kitűzött célok és nem felbukkanó és megint elmerülő ötletek szerint fog igazodni. Az ilyen tevékenységre a monarchia intézményeinek a cseh fővárosban működő „*Rokkantakat gondozó és gyógyító egyesület*”-nek Prágában létesített és a háborús rokkantak részére 1914. évi november 1-én megnyitott iskolája adja a valóban követendő példát (Schule für Kriegs-krüppel bei der Jedlicka-Krüppelanstalt, Prága, VI-13.), amelynek a szülők és lelencek prágai cs. kir. országos intézete (K. k. Landes-Gebär und Findelanstalt, Prág II. 455.) főigazgatója, dr. Dvorak János a vezetője. Ez a páratlanul széleskörű tevékenységet kifejtő intézmény legelső feladatául azt tűzte ki, hogy megfelelő utólagos kezeléssel, a háborús rokkantjainak fizikai munka- és keresőképességét helyreállítsa és e cél érdekében a fentemlített iskola mellett gyógyítóintézetet rendezett be, mely orthopaediai, mechanotherapeutikai és tornászati berendezésével a rokkant katonáknál oly fiziológiai működések végzésének elérésére törekszik, amelyek számukra a lehető legteljesebb munkaképességet biztosítják. A hiányzó tagokat, ahol erre szükség van, mester-

séges testrészekkel pótolják. Az iskola szanatóriumot is tart fön, mely 900.000 korona költséggel berendezett műtőtermeivel, balneotherapeutikai, elektrotherapeutikai és Röntgen-készülékeivel hatalmas támogatója az iskola működésének.

A prágai egyesület iskolája azt a célt tartja szem előtt, hogy a rokkantakat oly életpályára képpezze ki, amelyen rokkantságuk ellenére is teljes munkaképességet fejthetnek ki. A rokkantak prágai iskolája elsősorban azt kutatja, van-e a rokkantnak valamely foglalkozási ág iránt különösebb hajlandósága és megvan-e az arra való testi- és szellemi alkalmassága is. E célból az intézetben előkészítő- és ipariskolát állítottak fel, melyben olyan műhely is van, ahol a rokkantaknak arra is alkalmuk nyílik, hogy különféle anyagokon és különféle kézmű-eljárásokkal maguk vizsgálják meg hajlandóságukat és képességeiket, és így választják meg azt a mesterséget vagy munkát, amellyel rokkantságukban megélhetésüket biztosítani akarják.

Ezt a műhelyt iparmesterek segítségével egy ipariskolai tanító vezeti és a műhelynek a már említett célon kívül egyszersmind az a feladata, hogy egyrészt a különböző iparok üzésére szükséges testi képességet kifejlessze a rokkantakban, másrészt a testi és pszihikai erőket és tulajdonságokat általában is erősítse bennük. A pszihikai erők fej-

lesztésének szükségére való tekintettel, elméleti oktatást is nyújt az intézet, amelynek leghatékonyabb eszközei a mozgófényképekkel is illusztrált előadások, bemutatások és a különféle ipartelepek meg gyűjtemények megtekintése stb.

Ha ezek látása és megismerése alapján a rokkant új életpályáját már megválasztotta, akkor a speciális műhelyek egyikébe kerül, amelyekben aztán erre a pályára teljes kiképzést nyer. Ilyen külön műhelyek Prágában 1. a kosárfonóműhely, 2. az órásműhely, 3. a könyvkötőműhely, 4. a cipésműhely, 5. a szabóműhely, 6. az asztalosműhely, 7. az orthopaediai műhely, mint-hogy főként a kosárfonás-, órás-, könyvkötő-, cipész-, szabó-, asztalos- és műtagkészítő mesterségek azok a mesterségek, amelyekre a rokkantak viszonylag legrövidebb idő alatt képezhetők ki.

Ezeket a műhelyeket kisiparos-mesterek vezetik, kiket e célra az intézet alkalmaz. Az oktatás e műhelyekben nagy gondot fordít arra, hogy a rokkantakat a testi hibájukból eredő hiányosságok leküzdésének technikájára tanítsa meg. Az itt nyert oktatás végleges gyakorlati kiegészítése már a rokkant állandó tartózkodóhelyén lakó egy-egy mesterember műhelyében történhetik, s így válik lehetővé az, hogy egy-egy ilyen intézet minél több rokkantat képezhessen ki. Az egyes vidéki városokban vagy falvakban a rokkantak, végleges gyakorlati kiképzésével foglalkozó mesteremberek jegyzékét közttestületek segítségével állítják össze. Első időben prágai mesteremberek műhelyében foglalkoztatják a még kezelésre szoruló

rokkantakat, akik emellett még az intézeti műhelyeket is használhatják.

Ilyen műhelyű tanfolyamok tartása hazánkban is a rokkantak más pályákra való kiképzésének nélkülözhetetlen eszköze lesz és erre a célra az állami és városi ipariskolák használhatók fel, mert ezeknek a tanítói az oktatás vezetésének teendőire a leginkább alkalmasak.

Nemzetgazdaságunknak lesz hatalmas nyeresége az, ha azok az erők, amelyek megsérülésük folytán saját hivatásukban elvesztek a nemzeti termelés számára, új munkára való neveltetésük révén a nemzeti termelés számára mégis megmentetnek. Befektetés, busásan megtérülő befektetés az a költség, amelyet az állam hadi rokkantjainak új pályára nevelése érdekében költ el: bizvást reméljük hát, hogy ez a szépen megindult és komoly eredményeket ígérő munka költségvetési és jogi akadályokon nem fenekül meg.

Ki állapítsa meg a hadi-rokkantak járadékát? A német hadsegélyezők majna-frankfurti középponti vezetősége és több ugyancsak majna-frankfurti szociális intézmény, köztük a Szociális Múzeum, közös beadvánnyal fordultak a Reichstaghoz, amelyben a mostani járadékmegállapító eljárásnak az alanti elvek szerint való újjászervezését kívánják:

1. Abban a kérdésben *a)* hogy valamely hadbavonult szenvedett-e sérülést, *b)* hogy az elhalt a kombattáns-sereghez tartozott-e, vagy sem, *c)* hogy a sérültnek polgári életben való továbbkezelésre van-e igénye, minden jogi fórumot kötelező

módon a katonai hatóság hármasszoros bizottság útján dönt.

2. A katonai rokkantaknak és katonák hátramaradottainak járadékai ügyében elsőfokon a katonai hatóság, második fokon a főbiztosítási hivatal és harmadik fokon a Birodalmi Biztosítási Hivatal dönt. A járadékot igénylők részére a két utóbbnevezett fórumhoz való fölébvezetés jogát és lehetőségét biztosítani kell.

3. A biztosítási hatóságoknak a hadijáradék-ügyekben való eljárása az ezen hatóságok részére megállapított eljárási szabályok szerint igazodjék.

Fontos és valóban figyelemre méltó javaslatok ezek, mert a hadirokkantak és hadiárvaik életbevágó jelentőségű dolgainak megítélésében a polgári hatóságok számára reklamálnak jogot, amely jog ezeket a hatóságokat már azért is meg kell hogy illesse, mert hiszen nem hivatásos katonákról, hanem családjuk köréből, polgári munkájukból hadbahívott polgároknak és hozzátartozóiknak életérdekeiről döntenek majd azok a szervek, amelyek a járadékok megállapítására nyerneket illetékeseket. Ezeknek az érdekeknek a megértésében és mérlegelésében a katonai hatóságoknak természetesen nem lehet csálhatatlan az ítéletük. De nem lehet csálhatatlan az ítéletük még a polgári hatóságoknak sem és ezért mondjuk, hogy ennek az eljárásnak a során az értelmi pályák, az ipar és a mezőgazdaság összes érdekeltiségeinek is meg kell adni a szót.

A hadiözvegyek és a hadiárvaik ellátásának dolgát tárgyalta a német Reichstag nagy költségvetési-bizottsága május hó 11-én, és a bizottság tár-

gyalásai során azt az elvi kérdést is megvitatta, hogy a hadiözvegyek és a hadiárvaik járadékainak megállapítása szempontjából a háborús szolgálatban elhunyt férj és apa évi jövedelme mely mértékben vétessék irányadóul. A birodalom kincstári államtitkára mindjárt a tárgyalások megnyitásakor kinyilatkoztatta, hogy a háború áldozatairól való mennél teljesebb gondoskodást a német kormány csak úgy, mint a német népképviselő, becsületbeli köteleességként fogja föl.

A törvényes rendezésre a kérdést az államtitkár még sem látja éretnek mindaddig, míg az államnak a háború utáni pénzügyi helyzete és teherbíróképessége nem tekinthető át. Ám már ezen az ülésen kijelentette az államtitkár, hogy a kormánynak az elhalt jövedelme figyelembevételével szemben fennállott aggodalmi eloszlottak és kormány-meghatalmazás folytán közölte, hogy a háborúban résztvevők és azok hátramaradottjairól a birodalom szövetséges államai kiegészítő járadékok formájában az elhunytak jövedelmének figyelembevételével fognak gondoskodni. A bizottság az államtitkár közléseit megnyugvással vette tudomásul és a pártoknak a törvényes rendezésre vonatkozó összes javaslatait azzal adta ki az államtitkárnak, hogy a bizottság a hozandó törvénynek a háború összes résztvevőire és azok hátramaradóira visszaható erővel való életbeléptetését kívánja. A hír kapcsán megemlítjük még, hogy a birodalomgyűlés szociáldemokrata frakciójának javaslata az özvegy részére az elhunyt utolsó évi jövedelme 40%-át, a teljesen árva maradók

részére az évi jövedelem 30%-át, s végül az oly árvák részére, akiknek anyjuk életben van, és az eltartott szülők és nagyszülők részére az évi jövedelem 20%-át kívánja évjáradékul. A szociáldemokrata javaslat az egy háborús-halott összes hátramardottjai részére adható járadékok maximális határát az elhunyt évi jövedelme 75%-ában kívánja megállapítani, és pedig akként, hogy a járadékok összege az évi 2400 márkát ne haladhassa meg.

A hadiszolgálat nem szünteti meg a háztartási közösséget.

A németbirodalmi biztosítási hivatal örvendetes módon szembe helyezkedett a pénztáraknak azzal a tendenciájával, amellyel az elesett tagjaik hozzátartozói részéről emelt temetkezési-segélyigényeket a munkásbiztosítási jog betűi alapján utasítják vissza. A hivatal döntésére a *leipzig*i betegpénztár állásfoglalása adott okot, amely pénztár konkrét esetekben azzal tagadta meg a temetkezési segély kifizetését, hogy azt alapszabályai értelmében csak olyan özvegynek fizetheti ki, aki a halál bekövetkezte időpontjában az elhalt taggal háztartási közösségben élt, az igénylő özvegy háztartási közösségét pedig az elhaltnak háztartásától való huzamosabb és általában bizonytalan tartamú távolléte megszüntette. A birodalmi biztosítási hivatal

a betegpénztár álláspontjával szemben a pénztárt arra kötelezi, hogy az özvegynek a teljes temetkezési segélyt minden levonás nélkül kifizesse. A figyelemreméltó megokolás lényegét a következőkben közöljük: Az 1914. évi augusztus 3-iki mozgósítással behívott és ugyané hó 30-án elesett pénztári tag, halála időpontjában is kétségtelenül házassági közösségben élt feleségével. Ezt a közösséget az a tény, hogy a biztosított katonai behívása folytán háztartását elhagyta, nem szüntethette meg, mert bár a házastársaknak térbeli elválástódása előre nem látható időtartamra tényleg megtörtént, mégsem vonható kétségbe, hogy a férjben, akit katonai behívása vont ki háztartása köréből, mindvégig megvolt az a szándék, hogy szolgálata megszűnte után a háztartási közösségbe térjen vissza.

A Biztosítási Hivatalnak ebből az álláspontjából természetesen folyik a hivatali döntésnek az a rendelkezése, hogy miután a hadiszolgálat folyamán elesett pénztári tag eltemetésével a pénztárnak költségei nem merültek fel, az özvegyet – akinek a törvény betűi szerint a temetkezési költségek kifizetése után fönmaradó összegre (az „Überschuss”-ra) van igénye – jogszerűen a temetkezési segély teljes összege illeti meg.

A munkásbiztosítás hírei.

Tisztviselősors: törvényértelmezés . . . Mikor 1907-ben az összes magyarországi kerületi munkásbiztosító pénztárakat átszervezték, az átszervezéssel kapcsolatosan természetesen annak a

megállapítása is elsőrendű szükségessé vált, hogy a helyi-szervek átszervezésére vonatkozó kerületi pénztári igazgatósági határozatok az Országos Pénztár, vagy az Állami Hivatal jóvá-

hagyása alá tartoznak-e? A kérdésre az 1907. XIX. t.-c. 130. §-a adja a választ. Ez a §. a következőket mondja:

„A kezelői állások rendszerezésére, javadalmazásuk megállapítására, úgyszintén ez állások végleges minőségben való betöltésére vonatkozó igazgatósági határozatok az Országos Munkásbetegségélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatóságához, a szolgálati és, fegyelmi szabályzatok pedig az Állami Munkásbiztosítási Hivatalhoz jóváhagyás végett felterjesztendők.”

A törvény rendelkezése világos. A kezelői állások rendszeresítésére, a javadalmazások megállapítására vonatkozó rendelkezéseket az illetményszabályzat tartalmazza s így azon kerületi pénztári igazgatósági határozatok, melyek a helyi szervek illetményszabályzatának megalkotására vonatkoznak, s így maguk a helyi szervek illetményszabályzatai is az Országos Pénztár jóváhagyása alá tartoznak, míg a szolgálati és fegyelmi szabályzat, ezt a szabályzatot a törvény is *külön* említi – az Állami Hivatal jóváhagyását igényli. Az Országos Pénztár 1911 január 1-ei hatálylyal – a szükséges módosításokkal – jóváhagyta a helyi szervek illetményszabályzatait, s ezen szabályzatok keretén belül tudomásulvette a helyi szervek státuszainak új felépítésére vonatkozó határozatokat, új illetmények megállapítását stb., s a helyi szervek igazgatóságai által megalkotott szolgálati és fegyelmi szabályzatokat pedig még az 1911. év első hónapjaiban felterjesztette jóváhagyás végett az Állami Hivatalhoz. A helyi szervek illetményszabályzatait tehát – a törvény 130. §-a értelmében – az O. P. 1911 január 1-ével jóváhagyta, s így ezen szabályzatok

ugyanekkor jogerőssé váltak, a szolgálati és fegyelmi szabályzatok pedig *még ma is* várják az Állami Hivatal döntését.

A jogerős illetményszabályzatok alapján átszervezett helyi szervek kb. az 1914. év első feléig zavartalanul éltek az illetményszabályzat által részükre juttatott jogokkal és teljesítették a szabályzat által rájuk rótt kötelezettségeket. Az 1914. év második felében – csakis akkor – az Állami Hivatal először hangoztatta, hogy az illetményszabályzat nem jogérvényes, hogy ez a szabályzat a szolgálati és fegyelmi szabályzatnak csak kiegészítő része, s mivel a szolgálati és fegyelmi szabályzat a 130. §. értelmében az Állami Hivatal jóváhagyását igényli, az illetményszabályzat is csak a Hivatal jóváhagyásával válhatik jogérvényessé. A háború kitörésekor még nyomatékosabban hirdette „igazát” a Hivatal. Az illetményszabályzat rendelkezéseivel merőben ellenkezik az a generális intézkedés, mellyel elrendelte, hogy a hadbavonult pénztári alkalmazottak részére nem az illetményszabályzatban megállapított illetmények, hanem az eddigi felére redukált illetmények járnak s hogy a szükséghez képest az illetmények teljesen is beszüntetendők. A jogerős illetményszabályzat rendelkezéseivel teljesen ellentétes rendelkezés ez és az illetményszabályzat rendelkezéseinek jogerős megváltoztatása nélkül képtelenség. Ez az Állami hivatali rendelkezés egyhelyütt már perre is vezetett. A n-i kir. járásbíróság 1216/2./1915. számú ítélete az O. P. által jóváhagyott illetményszabályzatot – a fenti magyarázat alapján – jogerősnek is-

merte el és felperes kérelmének helyt adott. A n-i kir. törvényszék helybenhagyta a kir. járásbírótság ítéletét.

Kétezer munkásbiztosítási tisztviselő ekszisztenciája és mintegy feleannyi hadbavonult pénztári tisztviselő nyomorban otthonmaradt családja várta ezt az ítéletet és várja reszketve a Tábla és végső fokon a Kúria döntését. Ez sem lehet más, mint a járásbírótság és törvényszék döntése. Nem lehet más, mert a törvény világos és félre nem érthető. A 130. §-nak magyarázatán most csakugyan ezek családjának sorsa, megélhetése, jelene, jövője dől meg, vagy épül fel. Mindez egy magyarázaton akkor, amikor a törvény világos rendelkezése mellett magyarázatra egyáltalán nincs szükség. (frey)

A német szociális biztosítás mozgósítása. A német Landesversicherungsanstaltok, amelyek vagyona békeidőben, mint a betegségek és balesetek elhárításának és következményeik enyhítésének, gyógyításának, anyagi eszköze állott a német nemzetgazdaság és népegészség szolgálatában, a háború elején azzal a nagy kérdéssel kerültek szembe, hogy anyagi eszközeiket, mily módon, mely célokra állítsák a háborús ország szolgálatába.

Az intézetek vezetőinek konferenciája mindjárt a háború kezdetén elhatározta, hogy a szociális biztosítás vagyonát messzemenő módon fogják hadi népjóléti intézményekre és akciókra fölhasználni, elsősorban természetesen biztosított tagjaik időelőtti megrokkánásának megelőzésre és a biztosításra kötelezett néprétegek egészségének bizto-

sítása és javítása érdekében. A konferencia tárgyalásai folyamán is kiemelték azonban, hogy hadi gondoskodásuk nem szorítkozhatik a biztosításra kötelezett néprétegekre. A biztosító társaságok segítő akciója így első sorban a biztosítottak egészségéről való gondoskodás felé irányult. A biztosító társaságok gyógyhelyeiket, szanatóriumaikat stb. sebesültek ápolására engedték át és azon felül kórházvonalok felszereléséhez, sebesült szállító autók és egyéb eszközök beszerzéséhez anyagilag is hozzájárultak. Emellett a biztosító társaságok oly módon is részt vettek a sebesültekről való gondoskodásban, hogy a Vörös Kereszt Egyesületet anyagi támogatásban részesítették. Több mint egy millió márkát vettek föl költségvetéseikben erre a célra a biztosító intézetek.

A biztosításra kötelezettek egészségének megóvása érdekében a meleg alsóruháknak a csapatok részére való beszerzése vált fontos feladattá és erre a célra az egyes intézetek nagy összegeket adtak, így maga az oldenburgi biztosító intézet 100.000 márkát, a westfáliai és a sziléziai 50.000 márkát. A sziléziai és a poseni országos biztosító pénztárak a Posenben, Brombergben, Pommernben és Liegnitzben felállított polgári étkező termek fenntartása javára adakoztak nagy összegeket és élelmiszerek beszerzésére a Westfáliai pénztár 40,000 márkát adott. Nagy súlyt helyeztek az országos-biztosítás szervei a tüdőbetegségek és az alkoholizmus leküzdésére és az ezért küzdő egyesületeknek e célra megfelelő összegeket bocsátottak rendelkezésükre és e téren maguk is önnálló tevékenységet fejtettek

ki. A munkanélküliség elleni küzdelem eredményessége érdekében a foglalkoztató műhelyek felállítását segítették elő az intézetek, erre a célra különösen a rajnavidéki országos intézet áldozott nagy összegeket. Azonkívül a munkaközvetítéssel foglalkozó szerveket támogatták és a községeket, amelyek a munkanélküliekről gondoskodó intézményeket tartottak fenn.

A munkanélkülieket segélyező alaphoz a württembergi országos intézet a kifizetett segélyek 40%-a erejéig járul hozzá. Segélyezésük körül egyedül azt a körülményt tekintjük irányadónak, hogy a munkanélküliség vagy a jövedelem elmaradás a háború folytán beállott-e, s nem voltak tekintettel arra, hogy a segélyre szoruló a rokkant-, vagy a balesetbiztosítás kötelékébe tartoznak-e. Önnálló iparosok és kereskedők a segélyt ép úgy igénybe vehetik, mint a munkások. Nőtlenek részére pénzbeli segélyek helyett lehetőleg étkezési utalványokat szolgáltatnak ki, a lakbérhozzájárulást pedig a lakásadónak fizetik.

A berlini biztosító pénztár a munkanélküliekről való gondoskodást illetően más elvek szerint jár el. Csak oly biztosítottakat segélyez, akik a munkanélküliség folytán szükségét szenvednek és akkor is főképp családokat, egyes személyeket csak akkor, ha a biztosított tuberkulózisban, vagy más krónikus bajban szenved.

Igen érdekes az oldenburgi biztosítónak az az eljárása, melyet a betegekről és szülő nőkről való gondoskodásban követ. Minden munkaképtelen asszonynak, legyen az akár hadbavonult, akár munkanélkül maradt biz-

tosított tag felesége, ha betegsége folytán munkaképtelenné vált, s ezeken felül a munkanélküli biztosított tagoknak és a fertőző betegségben szenvedő gyermekeiknek is félhavonként 10-10 márka segélyt nyújt. Ugyanezt a segélyt a szülők is kapják, ha biztosított tagok feleségei és a rendes járulékaikat 1914. január 1-e óta az Oldenburgi biztosító intézetben fizetik. Pénzsegélyek helyett kórházi ápolást is nyújt ez a biztosító, mely a betegekről és szülőnőkről való gondoskodásban legmesszebbre ment és az ebből származó kiadások fedezésére 250.000 márkát irányzott elő.

Hogy mekkorák azok az összegek, amelyet a biztosító pénztárak már 1914. év végéig a hadsegélyezés javára fordítottak, azt a legutóbb nyilvánosságra hozott kimutatásból következőkben állapíthatjuk meg: A kimutatás szerint a Vörös Keresztet 1,264.000 márkával támogatták, meleg alsóruhák és egyéb a katonák részére való adományok beszerzésére 654.000 márkát fordítottak, munkanélküliek között közvetlenül 728.000 márka segélyt osztottak ki, (a Berlini biztosító pénztár és a See-Kasse), a munkanélküliség leküzdésére községeknek és egyesületeknek 1 millió 766.000 márkát adtak, a keletporoszországi tartomány és biztosító pénztár segélyezésére 294 ezer márkát, kórházvonalok felszerelésére 276.000 márkát, a hadibiztosítás támogatására 13.000 márkát, elesett vagy meghalt katonák családjai részére 34.000 márkát és egyéb a háború-okozta nyomor enyhítéséért küzdő intézmények céljaira 728.000 M-t használtak fel s így a háború első öt hónapjában ily célokra

összesen 5,756.100 márkát adtak a szociális biztosítás szervei.

Az ellenség-pusztította Keletporoszország és Elzász-Lotharingia különös segélyben részesültek. A Reichsversicherungsamt kezdesére a társintézetek 119.000 M segélyt utaltak át a keletporoszországi biztosító intézetnek s azonkívül egyes intézetek a nyomor enyhítésére hasonló összegeket juttattak oda.

Az Elzász-Lothringeni biztosítónak a nyomort szenvedő községek segélyezése végett a Rajnartartományi társintézet 2 millió márka, 5%-kal kamatozó kölcsönt, a brandenburgi és a hesseni biztosítók pedig egyenkint 500.000 M kölcsönt engedélyeztek. Ezekhez járulnak a kórházakban, üdülő- és gyógyhelyeken lévő katonák ápolásával kapcsolatos kiadások is. Az intézetek katonai ápoltságainak száma 1914. december 31 - én már a 7000-etis meghaladta.

Hogy munkájukról teljes képet nyerjünk, tekintetbe kell vennünk végül azt is, hogy ha a biztosító pénztárak eme kiadásai 1915. évben csak 10 hónapra terjednének, még, a szociális biztosítás szervei akkor is közel 10 millió *marhát* fordítanak a hadsegélyezés céljaira. Abban, hogy ily nagy összegek elvonása lehetséges volt és hogy az intézetek teljesítő képességét a tőkeelvonás nem veszélyezteti, a szociális biztosítás németországi szervezetének egészséges volta hatalmas bizonyítékot nyert. A kiadások, amiket a szociális biztosítás létesítésére és kiépítésére fordított Németország – jól mondják a szakértők – megtérültek.

A háború a munkásbiztosítás terheinek oly nagyarányú növekedését vonja maga után, mely az anyagiakban hatalmasan föl-

készült német szociális biztosítás intézőiből is komoly aggodalmakat vált ki. A „Deutsche Vereinigung für Krüppelfürsorge”, háborús üléseinek egyikén *Witovski*, a Birodalmi Biztosítási Hivatal igazgatója adott kifejezést ennek az aggodalomnak és beszédében erről a tárgyról többek között a következőket olvashattuk: A háborúban sérülést szenvedett munkások, akik a katonai szolgálatból való elbocsátásuk után mint gyógyultak, a munkahelyekre térnek vissza, ott az üzem veszélyességét növelik. Nemcsak hogy kisebb mozgékonyosságuk folytán a baleset veszélyének inkább ki vannak téve, hanem azonfelül az üzemi munkát egészséges munkástársaik számára is veszélyessé teszik.

A balesetek száma és a járadékterher ezáltal előreláthatóan jelentékenyen fog emelkedni. És ugyanily helyzetet teremtenek a biztosítás szempontjából a háborúban megbetegedettek tízezrei is.

Ezeknél az egészségi állapot és a keresőképeség fokának megállapítása még nagyobb nehézségeket okoz, mint a sérülteké, akiknél a sérülések minősége teljesen nyilvánvaló. A munkaiszony a belső megbetegedéseknél a betegség-tettetés révén is eredménnyel fogja a biztosító intézmények anyagi terheit szaporítani. A hadiszolgálat a biztosítottak egész tömegeinek egészségi állapotát rosszabbította s a biztosítás ennek folytán egy oly állapot- következményeit vállalja, amely állapot tartama alatt a biztosítottak részéről a szociális biztosítás intézményei járulékokat nem kaptak. A háborúból meggyengült egészséggel hazatérők a betegség részére a jövőben könnyebben hozzáférhetőbbé

válnak, ami különösen a betegségi biztosítás teherbírását komoly erőpróba elé viszi. Beszéde során Witowski igazgató ismételtlen nyomatékkal mutatott rá azokra a terhekre, amelyek a háború eseményeket, a szociális biztosítás teherbírását veszélyeztethetik, s a terhekre való utalással hangsúlyozta, hogy a munkásbiztosítás intézőköreinek a rokkantak ügyébe való beleszólási jogát és e köröknek ez ügyekben való meghallgatását a köznek is fontos érdekei kívánják. A hozzászólásnak ezt a jogát a német szociális biztosítás minden bizonnyal nagyobb eredménnyel reklamálja mint a magyar munkásbiztosítás; de azért egészen meghallgatás nélkül terheket rakni talán a magyar munkásbiztosításra sem lehet.

A német birodalom 66,200.000 márkában irányozza elő a birodalmat a Reichsversicherungsordnung szerint rokkantbiztosítás címén terhelő költségeket s ez az összeg a múlt évi teherrel szemben 7,138.000 márka növekedést mutat. A betegségi, a rokkant- és az aggkori járadékok 205,080.000mkára, a hátramaradtak járadéka 7,380.000 márkára vannak előirányozva s így a járadékok összege az 1915. évben 213,000.000 márkára emelkedik, mely összegből 65,340.000 márka a birodalom terhe. További 800.000 márkát egyszeri özvegysegély és árvasegély céljaira ad a birodalom a rokkantbiztosításnak.

A betegség esetére biztosítottak száma: 867.484. Az 1915. évi január havi taglétszám kimutatásból kitűnően a jelzett időben a kerületi munkásbiztosítókból 591.219 férfi és 130.835 nő, össze-

sen tehát 722.054 egyén, a vállalati betegsegélyező pénztárakban 126.157 férfi, 11.971 nő, összesen tehát 138.128 egyén, a magán-egyesületi pénztárakban, 6878 férfi, 424 nő összesen 7302 egyén volt betegség esetére biztosítva.

Az 1907. évi XIX. t. c. alapján működő és az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár kötelékébe tartozó helyi szerveknél ezek szerint 1915. január havában 724.254 férfi és 143 230 nő, összesen tehát 867.484 egyén volt betegség esetére biztosítva. Az előző év utolsó havi adataival való szembeállításból kitűnően a férfi biztosítottak száma 21.135-tel apadt, a nőké 6155-tel emelkedett, az összes tagok száma pedig egy hó alatt 14.980-nal apadt le.

A német birodalomban, a betegsegélyező-pénztárakban az 1913. év folyamán a „Reichsanzeiger” jelentése szerint 13,566.473 volt az átlagos taglétszám és 1914. elején a Reichsversicherungsordnung alapján történt átalakulás folytán a taglétszám kerek számban 17 millióra emelkedett. A pénztár bevételei 1913-ban 441 milliót, kiadásai 430 milliót tettek ki. Érdekes adat, hogy egy tagra átlag 6 márka 92 pfening orvosi költség esett és hogy gyógyszerekre és gyógyászati segédeszközökre a német pénztárak 60 milliót költöttek el.

A Budapesti kerületi munkásbiztosító és a háború. A Budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár taglétszáma a múlt év augusztusától kezdődően – amikor t. i. a taglétszám legalacsonyabbra szállt – rendszeresen emelkedik. A mozgósítást meg-

előzően a pénztár taglétszáma 1914 június végén 251.241, július hónapban 224.486 volt. A háború első hónapjának (augusztusnak) taglétszáma 170.033 volt. Ettől az időponttól a taglétszám állandó az emelkedés és a pénztárnak szeptemberben: 188.445, októberben; 201.912, novemberben: 206.254, decemberben; 206.576, januárban: 209.973, februárban: 211.787, márciusban: 210.843, áprilisban pedig már 215.908 tagja volt. 1914 június 30-tól augusztus 31-éig a csökkenés a férfiaknál 72.321, a nőknél 8.887, végösszegeben tehát 81.208. A folyó évi április hó 30-án a csökkenés már csak 43.482 a férfiaknál, a biztosított nők létszáma pedig 8.149-el gyarapodott, úgy hogy a tényleges csökkenés az 1915. júniusi állapothoz képest most már csak 35.333. A múlt év augusztusi taglétszámhoz viszonyítva az április 30-iki létszámot, azt látjuk, hogy az emelkedés a férfiaknál 28.839, a nőknél 17.036, végösszegeben 45.875.

Érdekes képet kapunk, ha a biztosított tagokat aszerint választjuk szét, hogy a nagyiparban, vagy a kisiparban vannak-e foglalkoztatva. Ha nagyipar fogalmán azokat az üzemeket értjük, amelyek rendszerint száznál több munkást foglalkoztatnak, múlt évi június hó 30-én a nagymunkaadóknál foglalkoztatott munkások létszáma a taglétszám 53.16%-át, 1915. március hó 31-én pedig az összlétszám 62.30%-ot teszi ki.

A traumás neurózisról a salzburgi balesetbiztosító társaság 1913. évi jelentésében a következő érdekes fejtegetéseket látjuk: A szimulálás és hisztéria határ-

vonalaik bizonytalansága az ügynevezett baleseti neurózis sokat tárgyalt kérdéséig vezet el bennünket. Az orvosok véleménye itt nemcsak a betegség megítélése és annak az állítólagos balesetre való visszavezetése, hanem a kártérítési mód tekintetében is nagyon eltérő. Gyakran előfordul, hogy egyesek anélkül, hogy a beteg aktuális lelki állapotát és erkölcsi értékét behatóbban megvizsgálják, valamely talán múltó hypochondrikus lehangoltságban már traumás neurózist látnak, amelyet valamely baleseti esemény, vagy baleset folytán támadt kényszerhelyzet okozott, míg mások ezzel szemben az összes megfigyelt tüneteket a járadékért való harcra, a járadék utáni vágyra vezetik vissza; vannak orvosok, akik lehetőleg liberális járadék megítélése és az élet körülményeknek ily módon való javítása révén vélik a kedélyállapot nyomottságát megszüntetni, kiteszik azonban magukat ama veszélynek, hogy szociális megértésük-diktálta eljárásukkal esetleg a szimulálást segítik elő. Más orvosok a leghatásosabb gyógymódot a munkára való kényszerítésben látják s ezt a célt szűken megállapított kártalanítás vagy egyszeri segélyben részesítés útján akarják elérni. Míg a szociális biztosítás első 15 évében csak nagyon ritkán észleltek ily ideges járadék-betegségeket, addig a későbbi években ezeknek az eseteknek már nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani.

A tapasztalatok a folytonos megfigyelésen alapuló egyéni kezelés módszerét igazolták, amely kezelés csak e célra szolgáló speciális intézetekben járhat eredménnyel; különösen az orvosoknak az ember felvidítására és nevelésére irányuló

igyekezete hathat igen sok esetben jótékonyan, míg a bizalmatlanságot mutató rideg visszautasítás az állapotot csak súlyosbíthatja. Ha a baleseti neurózis esetek száma eddig még nem nagy, az elsősorban ideg orvosok körültekintésének köszönhető, akik nagy tapasztalataik fölhasználásával gondosan és óvatossággal vizsgálják meg minden esetben, hogy jogilag megokolt kártérítési igényről vagy csupán jogosulatlan anyagi elérését célzó betegség – tettetésről van-e szó. Az esetek számának folytonos emelkedése mindenestre fokozott óvatosságra int és mindinkább érezhetővé teszi annak a szükségét, hogy a traumás neurotikusokat külön e célra felszerelt gyógyító intézetekben figyeljék meg és azok ily intézetekben részesüljenek a gyógyító kezelésben.

Az objektív lelet. Baleseti sérülést szenvedett munkások igénykereseteiben az „objektív lelet”-é a döntő szerep. Ha a munkás szubjektív panaszai az orvosi vizsgálat nyomán beigazolást nem nyernek, a keresetével rendszerint elutasítják a munkást. Bármennyire is panaszkodik fájdalmáról, ha az „objektív lelet” azokat meg nem állapítja, munkaképesnek nyilvánítják. Pedig, hogy mennyire ki van téve a tévedésnek az orvos is, azt a legjobban a következő eset bizonyítja. Németországban fordult elő.

Hagen Ernő, malterhauseni kőműves azt állította, hogy súlyos baja van, de a bizalmi orvos semmiféle „objektív tünetet” nem tudott megállapítani, s emiatt a munkás-kérte járadék megállapítása körül nehézségek támadtak. Mielőtt azonban H. E. igénye tárgyában véglegesen döntöttek

volna, az igénylő meghalt és orvosi megállapítást nyert, hogy halálát rákszerű betegség okozta, mely rohamosan fordult rosszabbra. Annak idején H. rokkantsági járadék iránti keresete elutasításban részesült, H. özvegye azonban ezt a határozatot megfellebbezte és pedig azzal, hogy a beállott haláleset azokat a feltevéseket, amelyek alapján a határozatot hozták, megdöntötte. A törvényszéki orvosnak nem voltak aggályai az iránt, hogy H. rokkantsága a járadékigény-bejelentés időpontjától kezdődően állapítandó meg, mert a betegség oly természetű volt, hogy annak végzetes következményeivel együtt már akkor fenn kellett állania. A biztosítási főhivatal ennél fogva az első határozatot hatályon kívül helyezte és oly értelmű ítéletet hozott, hogy az özvegynek az elhalálozás napjáig esedékessé vált rokkantsági járadékösszeg utólag egy összegben kifizetendő.

Ez és az ehhez hasonló esetek arra figyelmeztetik a szociális biztosító intézetek és a magánbiztosító társaságok bizalmi orvosait, hogy vizsgálataikat a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel végezzék. A mindenkiben szimulánst látni akarás az objektivitásra károsan hat ki. A munkást minden ily elfogultság nélkül kell megvizsgálni. Mert az orvosi tekintélyt semmi esetre sem emeli az, ha a boncolás állapítja meg, hogy az orvosnak nem volt igaza és hogy a betegséget és a rokkantság okát nem helyesen állapította meg.

A hadbavonult munkaadók munkabérkimutatásainak feldolgozása. Az Állami Hivatal 4253/915. sz. körrendeletével

szabályozza a katonai szolgálatot teljesítő munkaadók évi balesetbiztosítási munkabérimutatásainak beszerzését. A rendelet szerint, ha a katonai szolgálatot teljesítő munkaadónak balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzeme nem szünetel, hanem azt a munkaadó megbízottja folytatja, a kerületi pénztár az üzemvezető megbízottat hívja fel a kimutatás beterjesztésére. Ha az üzem szünetel ugyan, de a munkaadó nem a harctéren, hanem helyi alkalmazásban teljesít katonai szolgálatot, a munkaadó az adatok beszolgáltatására felhívandó. Ha pedig a munkaadó a harctéren, vagy meg nem állapítható helyen teljesít katonai szolgálatot, a pénztárnak hivatalból kell megállapítani

ezeket az adatokat és a kirótt betegsegélyezési járulékot is. Ugyanez az eljárás követendő akkor is, ha a munkaadó a felhívás dacára sem szolgáltatja be az adatokat. A feldolgozásra a hivatal a pénztárnak 8 napi határidőt ad.

Az osztrák bányatársládák értékpapírjainak értékelése az 1914-es mérlegben. Az osztrák közmunkaügyi miniszter a bányatársládák mérlegének egységes elkészítése céljából 5.343. szám alatt rendeletet adott ki, amely szerint az 1914. évről előterjesztendő mérlegekben az értékpapírok 1914. július 25-iki tőzsdeárfolyam szerint értékelendők.

Munkásvédelem.

Az ipari felügyelet korlátozása Olaszországban. Olaszország az 1914/15. évi költségvetésében az ipari felügyelet keresztül vitelére 160.000 Lírát vett fel, bár az 1913/14. évre engedélyezett 152.000 Lírából tényleg csak 110.000 Lírát adott ki. Az 1915/16. évi költségvetés megfelelő tétele az iparfelügyelet céljaira már csak 97.000 Lírát állapít meg. A hitelnek a tavalyihoz képest 63.000 Lirával való leszálítása alaposan megnehezíti az ipari felügyelet tevékenységét, amely eddigi személyzetét 1914. évben még 14 felügyelő tisztviselővel szaporította. Az olasz szakszervezetek lapja, a „*Confederazione del Lavór o*” jellegzetes tényként emeli ki, hogy az ipari felügyelet részére megszavazott hitelnek eme csökkenése egymagában 70%-át teszi ki a földművelés-, kereskedelem- és iparügyi minisztérium költségvetése

12. fejezetében előrelátott összes megtakarításoknak és a kormánynak ebben a hitelredukcióban megnyilvánuló fölfogását valamint a nő- és gyermekvédelmi, úgyszintén a munkaszünetre vonatkozó törvényekben és a sütők éjjeli munkáját eltöltő rendeletben foglalt kivételi eseteknek még a háború elején történt szaporítását Olaszország valóban szerény terjedelmű szociális törvényhozása elleni „sabotage”-nak minősíti.

A hadfelszerelési cikkek gyártására a nőket állítják munkába az Egyesült Államok nagyipari üzemei. A hatalmas méretű hadicikk-szállítások amelyekkel az Egyesült Államok vállalatai az entente államait Németország elleni harcukban támogatják, a munkanélküliek nagy tömegének biztosítanak ugyan munkaalkalmat, de azért a munkanélküli férfiak száma az Egyesült Álla-

mokban még mindig igen nagy: az amerikai nagyipar – amely most a hadseregszállítások nagy profitjait gyűjti tárcájába – a profit-ráta fölfokozása érdekében ahol csak lehet asszonyokkal és gyermekekkel gyártatja a fegyvert. A nagyban való nyereszkeskedés vágya minden munkásvédő szabályt kijátszik, s a veszélyes üzemeiben törvényes tilalom ellenére is este 10 óra után is dolgoztatja a munkásasszonyokat. A „The Suffragist” írja, hogy New-Havenban egy nagy fegyvergyárban az asszonyoknak és leányoknak az a munkájuk, hogy a puskacsöveket olajban itatott bőrdarabokkal csiszolják. A nappali munkaidőszak ebben a gyárban este 6 órakor zárul és az éjjeli munkások – mintegy 700 asszony és leány – este 6 órakor kezdi a munkát, amelyet esti 10 órakor, a törvényes zárásidőpontjában be is fejez. Az asszonyokat azonban a gyár ekkor sem bocsátja haza, hanem egy táncteremmel egybekötött szórakozó helyen gyűjti egybe, ahol azok vacsorájukat elfogyasztván szórakoznak – éjfél utáni 1 percre. Mert t. i. éjfél után egy másik nap kezdődik ... A törvényt a hadfelszerelő gyáros megtartotta ... és az asszonyok és

a lányok – 2 órai szünet után! – tovább dolgoznak ... a fegyvert csiszolják reggel 7-ig ...

Az éjjeli sütőmunka eltiltása, amint azt a hannoveri napisajtó közli, a „Habag Művek” hannoveri kenyérgyára vezetőjének a legutóbbi közgyűlés elé terjesztett jelentése szerint *nem okozott zavarokat*, sőt e rendelet esetleges további fentartása sem jár semmiféle káros következménnyel a vállalatra. Különböző sütőipari szaklapok maguk is hangsúlyozzák, hogy az üzemvezető jelentésében oly indokokat hozott fel, amelyek az éjjeli sütőmunka eltiltásának üdvös voltát igazolják. Erre a véleményre, mely a sütőipari nagy üzemekben végzendő munkának nappal való végeztetése mellett szól, jogosan hivatkozhatnak mindazok, akik a sütőműhelyekben való éjjeli munka eltiltása érdekében a mozgalmat megindították. Ennek a hírek kapcsán említjük meg, hogy Csehország es. kir. helytartósága 1915 március 27 és 28-iki rendeleteivel a háborús állapot tartamára a kis sütemények iparszerű előállítását, – az előállítás előkészítő munkáit is beleértve – esti 10 órától kezdve reggeli 5 óráig meg tiltotta.

Népegészségügy.

A burgonyát a gabonát, a szilvát szeszé főzik, úgy poscsékolják. Agyonbeszélt téma ez – de véresen aktuális most – hogy azoknak az élelmiszereknek nagy részéből, amelyeknek az életerő táplálása a rendeltetésük, ma még mindenütt a világon szeszt főz ki az emberi kapzsiság. A szeszgyártás pusztító háború a népélelmezés ellen és hogy ez

nemcsak az elmaradott országokban van így, annak igazolásául idézzük, hogy Németországban az 1912. esztendőben – a német birodalmi statisztika évkönyvében olvassuk ezt – a következő mennyiségű élelmiszereket fordítottak pálinka készítésre:

2,730.000 tonna (á 20 mázsa) burgonyát, 366.000 tonna gabonát és lisztes anyagot, 407.000 hektó-

liter maggyümölcsöt (cseresznye, szíva, stb.)

A sörgyártásra fölhasznált élelmiszerekről a sörfőzők 1914. évi statisztikai zsebkönyve ad felvilágosítást. Eszerint 1912-ben felhasználták 15,755.000 métermázsa árpat 315,000.000 márka értékben, 120.000 métermázsa búzát és 161.000 métermázsa cukrot.

E nagymennyiségű élelmiszert évről-évre elvonták a köztől és amit csináltak belőle, ez a ma és a holnap nemzedékeit romboló nagy méreg ... a pálinka. Még a hatalmas Németbirodalom köz-élelmezése is sokat nyert volna, ha az absztinens szervezetek kívánsága teljesül és törvény tiltja el az élelmiszereknek a szeszes italok gyártására való felhasználását. Mert amíg ily nagy élelmiszerkészletek fognak átengedtetni az alkoholtöke kezébe, sok-sok szomorú történetnek, városok és falvak romlásának, családok összeomlásának, ezrek és ezrek pusztulásának lesz okozója az a sok élelmiszer, amely ha eledelül hagyják meg, az ittlévő és eljövő generációk egészségének és életerejének megmaradását biztosíthatja.

A cár birodalma is antialkoholista – ha erőpróbára viszi a népét ... Az általános mozgósítás kihirdetésével egyidőben zárattott be a cári kormány minden borkereskedést, sörházat és állami pálinkaüzletet a szeszes italok árusítása – az elsőrangú éttermeket és vendéglőket kivéven – akkor és azóta mindenütt tilos, és tilos is lesz legalább addig, amíg az erőpróba el is dől.

A minisztertanács szeptember 3-án hirdette ki, hogy a cár a vutki árusítását a háború egész

tartamára betiltotta. A jövőben egy évnél hosszabb időre nem adnak ki kocsmarendélyt s a meglévők december 31-én elvesztették érvényüket. Alkoholtilalom van a kaszárnyák, a táborkok, a katonai gyakorlóterek, a vásárterek, és az iskolák közelében s végül a vasúti kocsik harmadik osztályú éttermeiben is. Fürdőhelyeken sem szabad sört árulni és nyilvános összejövetelek (választások, vásárok, stb.) alkalmával sem sört, sem bort. Katonai törvény alatt álló helyen, valamint a hadműveletek körzetében minden szeszes ital elárúsítása tilos.

Látjuk tehát, hogy Oroszország, amelynek államháztartása eddig több, mint negyedrészen a pálinkamonopoliumon nyugodott, a mozgósítás alkalmával a pálinka-tilalmon túlmenően teljes komolysággal arra törekedett, hogy az alkoholizmust lehetőség szerint megszüntesse. A gyakorlatban természetesen mindent nem volt lehetséges egyszerre megvalósítani egy olyan országban, amely eddig – úgyszólván – szeszen élt, de a kezdet is biztat és imponáló. Skandináviai lapjelentések szerint a cár a finn alkoholtilalmi törvényt is szentesítette végre és az orosz józansági egyesületek ama kérésére, hogy az alkoholtilalmat állandóvá tegye, azt válaszolta a cár, hogy az állami alkoholkereskedést egyszersmindenkorra megszünteti. A cár pénzügyminisztere kijelentette, hogy a monopolüzleteket a háború után nem fogják újra kinyitni. Hogy az orosz alkoholtilalomnak már eddig is sok reményt valósított, kitűnik egy levélből is, amelyet a kitűnő *Forel* tanár kapott megbízható és jól értesült helyről Varsóból

A levél szerint az orosz alkoholtalalom minden várakozást felülmúlt. A bűncselekmények száma 60-80 százalékra csökkent, a rendőri fogházak csaknem teljesen üresek. Csökken a prostitúció és a nemi megbetegedések száma, sőt az állatvédő egyesület megfigyelése szerint kevesebb kegyetlenség történik az állatokkal szemben. A varsói levélíró valószínűleg túloz, de állításai nem lehetnek aaptalanok. Még csak egyet: az

orosz pénzügyminiszter 1915-re 140 millió rubel bevételre számít az alkoholmonopólium révén és az 1914. évi előirányzat még 900 millió rubel volt ... Önkéntes állami jövedelemcsökkentés ez, amely a valóságban az állam gyarapodása, közvetlenül népegészségben, munkaerőben és munkaeredményben, s így közvetve – új és jobb adóalanyok révén – állami jövedelmekben is.

Döntések; ítéletek.

A balesetbiztosításra kötelezett üzemben szenvedett üzemi baleset gyógykezelése céljából szükséges kórházi ápolás költsége a munkásbiztosító pénztárt terheli, tekintet nélkül arra, hogy az ápolat közvetlenül a kórházba való fölvétele előtt biztosításra kötelezett foglalkozásban állt-e és pénztári tag volt-e. (K. B. 1915. évi 212. sz.) A m. kir. közigazgatási bíróság B. vármegye közkórházának B. Gy. 5758/1911. szám alatt 1911. évi december 28. napjától 1912. február 18-ig való ápolásával fölmerült 119 korona 96 fillér költség megtérítése iránt folyamatba tett ügyben B. vármegye közigazgatási bizottsága által 1912. évi november 11. napján 2615. szám alatt hozott véghatározat ellen, a ey-i kerületi munkásbiztosító pénztár részéről beadott panaszt 1915. február 17-én tartott nyilvános ülésben, az 1898. évi XXI. t.-c. 13. szakasza alapján tárgyalta, s a közigazgatási bíróság ítélete a panasznak helyet nem adott. Az érdekes döntés indokolása lényegben a következő:

B. Gy. ápolat még 1910. július 9-én, akkor, amikor még

H. J. sz.-i géplakatosnál volt alkalmazott és az 1907. évi XIX. t.-c. 1. és 3. §. értelmében úgy betegsége, mint baleset esetére a panaszló pénztárnál bejelentett és biztosított tanonc működött az üzemben, cséplőgéptisztítás közben baleset érte és jobb arcán, valamint a szem tájékán zúzódást és horzsolást szenvedett. A panaszló pénztár az ápolat közvetlenül a baleset után 1910. július 19-ig tartó munkaképtelenségének ideje alatt orvosi gyógykezelésben részesítette és az ápolat ennek következtében munkaképességét vissza is nyerte.

Az 1911. december 28-tól 1912. február hó 18-ig terjedő kórházi ápolást az tette szükségessé, hogy a baleset után az ápolat sérülése begyógyult ugyan, de a jobboldali alsó szemhéj zsugoros kifordulást mutatott. Ez a rosszul gyógyult szembaj föltétlenül műtéti beavatkozást és ezzel kapcsolatosan – az ápolat életviszonyait tekintve – kórházi ápolást igényelt, mert az alsó szemhéjnek zsugoros kifordulása következtében a szemrés-zárásakor az alsó szemhéj tökéletlenül fődte a szemgolyót s a szemgolyón a tökéletlen fődés követ-

kéztében oly súlyos következményekkel járó gyulladások keletkezettek volna, amelyek következtében a szemgolyó is elpusztulhatott volna s ezenfölül a szemhéjnak ez a zsugoros kifordulása torzító látszatot adott a szemnek. Ez az utólagos kórházi ápolás tehát még következménye volt annak a balesetnek, mely ápolat a panaszló pénztárnál bejelentett és kötelező pénztári tagsága idején érte és föltétlenül szükséges volt ahhoz, hogy az ápoltnak a baleseti sérülésből való teljes fölgyógyulása bekövetkezhesek.

Ennélfogva az 1907. évi XIX. t.-c. 79. §-a értelmében és a m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának az 1896. évi XXVI. t.-c. 21. §-a alapján alkotott 20. számú döntvényében foglaltakhoz képest az ezen kórházi ápolással fölmerült költség a panaszló pénztárt terheli, mert a baleset esetére biztosított sérült gyógykezelésével járó költségeket az illetékes kerületi munkásbiztosító pénztár a sérült teljes fölgyógyulásáig viseli.

A fia műhelyében rendszeresen munkát teljesítő apa biztosítási kötelezettségét állapítja meg az Osztrák Birod. Közigazgatási Bíróság 6502/914. sz. döntése. M. B. asztalosmester apja a fia műhelyében egy kisegítő-munkás teendőit látta el állandóan, s az apát ezért a munkáért ez a fia és többi gyermekei tartották el. Megbetegedése folytán az öreg embert Haidában a közkórház vette ápolásba, mely aztán az ápolási díjat a haidai kerületi betegpénztáron követelte, amelynél – szerinte – a betegnek biztosítva kellett volna lennie.

Az eljárás folyamán a pénztárt az első fórum az ápolási költségek megfizetésére kötelezte s a pénztárnak a marasztaló ítélet ellen való fölebbezését a Közigazgatási Bíróság is elutasította. A bíróság döntése szerint az apa és fiú között rendes munkaviszony állott fenn s az Osztr. Betegs. Bizt. Tv. 1. §-a, mely a biztosítási kötelezettséget a munkaadó családtagjaira is megállapítja, azon a címen, hogy a családtag munkája ellenértékét nem bérben, hanem természetben kapja, nem enged kivételt. A munkaviszony főnálltát, az a tény, hogy az apa fia műhelyében rendszeresen dolgozott s fia ezért őt eltartotta, formaszzerű munkaszerződés hiányában is kellőképp igazolja.

Ha a biztosítási kötelezettség alá nem tartozó üzem tulajdonosának biztosítására kötelezett üzeme is van, az utóbbiban való foglalkozás még akkor is biztosítási kötelezettséget von maga után, ha az alkalmazott elsősorban és főként ugyanazon munkaadónak biztosítási kötelezettség alá nem eső üzemében nyer alkalmazást. (K. M. 1915 március hó 27-én 17.090. VI. D. szám.) S. vármegye alispánjának. Alispán úr részéről múlt évi április hó 11-én 258. szám alatt hozott és az elsőfokú rendőri büntetőbíróság ítéletével egybehangzó azt a másodfokú rendőri büntetőbírósági ítéletét, mely Gr. J. korcsmáros, j-i lakost, az 1907. évi XIX. t.-c. 1% §-ába ütköző kihágásban azért, mert korcsmaüzlete takarításával foglalkozó alkalmazottját az e-i kerületi munkásbiztosító pénztárba nem jelentette be, bűnösnek mondja ki és ugyanezen törvény-

cikk 187. §-a a) pontja alapján, behajthatatlanság esetén 6 órai elzárásra átváltoztatandó 2 korona pénzbüntetéssel bünteti: a vádlott részéről törvényes határidőben beadott föllebezés következtében felülvizsgálat alá vettem. Ennek eredményéhez képest az idézett másodfokú rendőri büntetőbírói ítéletet helybenhagyom.

A tárgyiratok szerint kétségtelen bebizonyítást nyert, hogy Cs. B. terhelt korcsmauzletében is rendszeresen, sőt naponkénti elfoglaltság mellett alkalmazva volt. Igaz ugyan, hogy nevezett alkalmazottja elsősorban és főként a háztartási és mezőgazdasági munkálatokat végezte és csak másodsorban teljesített a korcsmában is szolgálatot, mégis ez a körülmény a kihágásban való marasztalásnak akadályául nem szolgálhat azért, mert abban az esetben, ha a mellékfoglalkozás a főfoglalkozással egynemű, és ugyanannak a munkaadónak alkalmazásában történik, és oly mértékben rendszeres, mint amilyen a jelen esetben is volt, a biztosítási kötelezettség megállapításának mellőzése visszaélésekre és törvény kijátszásra adna alkalmat.

A fatermelésnél alkalmazottak nemcsak baleset, hanem betegség esetére is biztosítás

kötelezettsége alá esnek, ha az erdő nem a kitermelő tulajdona, hanem ez csak az erdő fáját vette meg a tulajdonostól kitermelés végett. (K. B. 4668/914. szám.) Ő Felsége a király nevében a magyar királyi közigazgatási bíróság P. A. kórházi ápoltnak a k-i alapítványi közkórházban 496/908. sz. a. 25 napig történt ápolása folytán fölmerült 33 korona 50 fillér viselése ügyében S. vármegye közigazgatási bizottsága által 293/913. kbg-i szám alatt hozott határozat ellen az e-i kerületi munkásbiztosító pénztár által beadott panasz 1914. évi október hó 21. napján tartott nyilvános ülésében az 1898. évi XXI. t. c. 13. §-a alapján tárgyalás alá vétén, következőleg ítél: A magyar királyi közigazgatási bíróság a panasznak helyt nem ad. Indokok: A vármegye alispánja helyesen állapította meg, hogy az ápolt erdei munkás nemcsak baleset, hanem betegség esetére is biztosítás kötelezettsége alá esett, mert az 1910. évben kitermelt bunyitai erdő a fakeskedelmi részvénytársaságnak nem volt tulajdona, s a rtg. csak annak fáját vette meg a tulajdonostól kitermelés végett; az ily foglalkozás pedig nem őstermelés, hanem az ipartörvény alá eső vállalat. (Közig. Bíróság 4668/194 sz.)